

ÜLEMINEK KESTLIKULE
TURISMILE EESTI
TURISMISEKTORIS:
HETKEOLUKORD, EELDUSED,
MÕJU NING INVESTEERINGU-
JA TOETUSVAJADUSED

2023

HΛΛP
Consulting

Uuring valmis 2023. aastal Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimusel ja rahastusel.

Uuringu viis läbi Haap Consulting OÜ riigihanke viitenumberiga 252613 „Rohepöörde hetkeolukord, eeldused, mõju ja investeringu- ning toetusvajadused turismisektorile 2022” raames.

Uuringu autorid:

Karl Haljasmets

Ly Lõhmus

Age Toomla

Marleen Pedjasaar

Ekspertidena andsid uuringusse panuse Helen Sooväli-Sepping, Tiina Viin, Marika Kose ja Tarmo Pilving ning praktikandina aitas materjale koondada Elisabet Raig.

Küsitluse andmed kogus Norstat Eesti AS.

Fookusgrupi intervjuud tegi ja soovitusi aitas koostada Sustinere OÜ. Täname: Marko Siller, Markus Kivimägi ja Simone Sui.

Uuringu tegijad tänavad Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse turismiosakonda ja eelkõige Imbi Lepik-Martinsoni hea koostöö eest. Samuti täname kõiki küsitlusuuringus, fookusgrupi intervjuudes ja arutelupäevadel osalenud turismisektori asjaosalisi ning sektoriväliseid eksperte individuaalintervjuude eest. Veel avaldame tänu intervjuudes osalenud välisekspertidele: Romy Bacher (Šveitsi Turismiliit, Šveits), Peter Reelfs (Northflash, Rootsi), Tina H. Zakonjšek (GoodPlace Instituut, Sloveenia), Liisa Kokkarinen (Visit Finland, Soome), Andrus H. Nõmm (Uus-Meremaa) ja Linda Mannerby (Visit Sweden, Rootsi).

HAAP
Consulting

MAJANDUS- JA
KOMMUNIKATSIOONI-
MINISTEERIUM

EAS
Enterprise Estonia

3. TEISTE RIIKIDE KOGEMUS

Teiste riikide kogemuste peatükis kajastub viie riigi – Soome, Rootsi, Sloveenia, Šveitsi ja Uus-Meremaa – kohta ülevaade kestlikkusest turismis. Valiku aluseks olid eelkõige ambitsioonikad kestlikkusele keskenduvad turismisektori visioonid ja turismistrateegiad ning sarnane kultuuriruum (Euroopa riikide puhul), OECD liikmelisus, demokraatia indeks, inimarengu indeks ning kestliku turismi indeks. Kõikides riikides on ka välituristide arv 2019. aastaga võrreldes 2022. aastal vähenenud, mis näitab COVID-19 mõju. Lisaks on Eestiga võrdluses oluline, et valitud riikides on rohkem inimesi hõivatud turismitööstuses kui Eestis. See tähendab ka omakorda suuremaid investeeringuid turismisektorisse, kogenumat tööjõudu ning suuremat hulka praktikaid ja strateegiaid, mida saab ka Eestis analüüsil aluseks võtta.

Näiteks enamikul valitud riikidest on riiklik kestliku turismi programm ning märgis, mille ülesehitusse ja toimimisse annab analüüs sissevaate. Riikide ülevaated keskenduvad kestlikkusele riiklikes turismikorralduse alusdokumentides ja turismi riiklikult korraldavates institutsioonides. Selle loogika alusel on struktureeritud iga riigi analüüs: esiteks sissevaade kehtivatesse strateegiatesse ning seejärel ülevaade turismi korraldajatest ja algatustest, eeskätt riiklikust kestliku turismi programmist ja muust olulisest või eripärasest. Viie riigi analüüsi järel on võrdlev kokkuvõte, milles on kõrvutatud valitud riikide kestlike põhimõtete rakendamise spetsiifilised jooned turismisektoris.

Teiste riikide lühikokkuvõtte oleme välja toonud alljärgnevas tabelis.

Tabel 1. Analüüsitavate riikide lühiülevaade.

Riik	Soome	Rootsi	Sloveenia	Šveits	Uus-Meremaa	Eesti
Rahvastiku arv (Maailmapank 2022)	5,6 miljonit	10,5 miljonit	2,1 miljonit	8,8 miljonit	5,1 miljonit	1,3 miljonit
SKT elaniku kohta (OECD 2022, „GDP“, USD)	59 463	65 157	48 362	83 485	51 455	47 152
OECD liikmelisus	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
Demokraatia indeks (EIU 2022)	9,29	9,39	7,75	9,14	9,61	7,96
Inimarengu indeks (HDRO 2021)	0,94	0,947	0,918	0,962	0,937	0,890
Turismitööstuse töötajate koguarv (viimased andmed aastast 2021, UNWTO 2023c)	129 tuhat	238 tuhat	56 tuhat	163 tuhat	175 tuhat	24 tuhat

Välituristide arv (2019, UNWTO 2023c)	3,3 miljonit	7,6 miljonit	4,7 miljonit	11,8 miljonit	3,7 miljonit	3,3 miljonit
Välituristide arv (2022, UNWTO 2023c)	2,1 miljonit	3,9 miljonit	3,9 miljonit	9,2 miljonit	1,43 miljonit	2,12 miljonit
Global Sustainability Index (2023)	1	2	13	15	27	10
Sustainable Travel Index (2022, Euromonitor 2023)	2	1	7	10	30	4

3.1. Soome

3.1.1. Hetkeolukord ja tulevikusuunad

2020. aastal algatas Soome valitsus riikliku turismiprogrammi „Kestlik turism 2030“, et edendada kestlikku kasvu turismisektoris ning toetada turismiettevõtluse kasvu. Programmi jaoks eraldati 5 miljonit eurot, mis suunati peaaegu täielikult Business Finlandi Visit Finlandi üksuse (Visit Finlandist on lähemalt juttu järgmises peatükis) tegevusse. Lisarahastuse eesmärk on innustada turismiettevõtteid arendama oma teenuseid kvaliteetsemaks (pidades sealhulgas silmas kestlikkust ja digitaliseerimist) ja võtma enam arvesse ka siseturismi, suurendada konkreetsetele välisurgrude sihtgruppidele suunatud turismiturunduse osakaalu ja kohandada turismitooteid täpsemalt sihtgruppide soovidega. ([Ministry of Economic Affairs and Employment, „Government's Tourism Initiatives“](#))

Soome riikliku turismistrateegia „Saavutame koos rohkem – kestlik areng ja uuenemine Soome turismis“ seab turismi arengu eesmärgid aastateks 2022–2028 ning nende saavutamiseks rakendatavad sammud aastateks 2022–2023. Soome siht on saada kõige **kestlikumalt kasvavaks turismissihtkohaks Põhjamaades**. Seepärast on turismivaldkonnas oluline vastutustundlikkus ja pidev arenemine ning heaolu ja töökohtade loomine kogu riigis. 2022. aasta juulis avaldati strateegia muudetud versioon, mis võtab arvesse 2019.–2021. aastal käibel olnud meetodite toimivust ning koroonapandeemia ja Ukraina sõja tõttu muutunud olukorda. Et turismisektor suudaks ootamatult muutuvatele tingimustele kiiresti reageerida, on tähtis mitmekesine turismiturg (mitmekesine turismitoodete ja -teenuste valik), pidevalt arenev ja **innovaatiline** ettevõtlus ning infojuhtimine. ([Ministry of Economic Affairs and Employment, „Finland's Tourism Strategy for 2022–2028“, 2022](#))

Strateegia põhisuund on eri sektorite vahelise koostöö parandamine. Kasutusele võetud meetodeid jälgib Soome majandus- ja tööhõiveministeeriumi kokkukutsutud kõrgetasemeline turismi töögrupp (*matkailufoorumi*), kuhu kuuluvad turismisektori jaoks võtmetähtsusega ministeeriumid, regionaalnõukogud, riigiasutused, piirkondlikud turismiorganisatsioonid, reisifirmad ning teadus- ja haridusasutused ja -organisatsioonid. Soome turismistrateegia määratleb neli prioriteeti:

- kestliku arengu toetamine;
- digipöördega kaasaskäimine;

- turismi kättesaadavuse parandamine, võttes arvesse turismisektori vajadusi;
- konkurentsi toetava tegevuskeskkonna kindlustamine. (OECD 2022, „Finland“, Ministry of Economic Affairs and Employment, „Finland’s Tourism Strategy for 2022—2028“)

OECD 2020. aasta turismitrendide analüüsi kohaselt on Soome võtnud suuna turismi digitaliseerimisele. Eesmärk on digitaalsete oskuste kasvatamine, mis võimaldaks paremini hallata andmeid ja võtta kasutusele uusi lahendusi. Teised kaks digiarengu algatust Soomes on „Visit Finlandi oskuste akadeemia“ ja „Põhjamaade digiturism“. Neist esimene sisaldab digioskuste mooduleid ettevõtetele – algatuse raames on võimalik tellida keegi akadeemia õppejõudude võrgustikust, kes tuleb ettevõttesse kohale digioskuste mooduleid õpetama. „Põhjamaade digiturismi“ tegevus toimub koostöös Islandi, Gröönimaa ja Fääri saartega ning selle eesmärgiks on arendada Põhjamaade digikogukonda ja „digitööriistakasti“. (OECD 2020, „Finland“)

2022. aasta OECD (2022) raporti järgi on pandeemia ja Vene invasioon Ukrainas mõjutanud Soome turismi niivõrd tugevalt, et peamiselt tegeletakse nende tagajärgedega – Venemaa oli varem suurim turismiturg ja ka Aasia turism on lennukeeldude tõttu oluliselt vähenenud. Peale finantsmeetmete toetavad turismisektori taastumist pandeemiast ka muud sammud: turismisektori vastupidavuse ja konkurentsivõime tõstmine, teadmuspõhise otsustusprotsessi kasutamine ning ülemaailmsete suundumuste kohta ajakohaste andmete ja teabe kättesaadavuse tagamine. Ühtlasi julgustavad ja toetavad nimetatud sihid turismisektori üleminekut kestlikumale tegutsemisele. (OECD 2022, „Finland“)

3.1.2. Soome kestliku turismi meetmed

Team Finlandi võrgustik koondab kõik riiklikult rahastatavad rahvusvahelistumise teenused nõustamisest rahastamiseni. Business Finland on osa sellest võrgustikust ja koondab kõik teenused, mis on seotud innovatsiooni rahastamise, ekspordi, investeringute ja turismi edendamisega. Visit Finland on Business Finlandi üksus, mida rahastatakse riigieelarvest. Visit Finland on riiklik ekspertorganisatsioon, mis vastutab Soome kui sihtkoha turundamise eest, toetades Soome reisifirmasid rahvusvahelistumisel ning kvaliteetsete reisitoodete väljatöötamisel, turundamisel ja müümisel. Visit Finland ja turismisektori ettevõtted teevad ühiseid tootekampaaniaid ning korraldavad tutvumisreise välismaistele reisikorraldajatele ja meediale. (OECD 2022, „Finland“)

Visit Finlandi strateegia 2021–2025 kohaselt on Soome eesmärk saada kestlikuks ja hinnatud rahvusvaheliseks sihtkohaks (Visit Finland, „Strategy 2021–2025“). Visit Finlandi kestliku arengu juhi Liisa Kokkarise sõnul töötatakse kogu organisatsioonis selle nimel, et turismisektor muutuks pidevalt kestlikumaks. Lisaks allkirjeldatud kestlikkuse programmile otsitakse järjekindlalt võimalusi, kuidas toetada kestlikke ärisid turul nähtavuse suurendamisel. Seejuures on oluline, et Visit Finlandi töö oleks kooskõlas nii rahvusvaheliste sihtidega kui ka Soome riiklike kliimaeesmärkidega. Ühtlasi tehakse samme ka organisatsioonisiseste protsesside kestlikumaks muutmiseks. (Kokkarinen 2023)

3.1.2.1. Sustainable Travel Finland

Pandeemiajärgselt on vastutustundlik ja kestlik ettevõtetus olulisem kui iial varem. Seepärast juurutab Visit Finland uut kestliku turismi programmi Sustainable Travel Finland, millega seatakse muuhulgas sisse majanduslikud, ökoloogilised, sotsiaalsed ja kultuurilised kestliku reisimise põhimõtted. 2020. aastal tunnustati pilootfaasis esimest 30 turismiettevõtet vastava kestliku turismi tiitliga Sustainable Travel Finland ehk STF. Programmi eesmärk on edendada vastutustundlikku turismi Soomes, aidates ettevõtetel rakendada vastavaid põhimõtteid, ja muuta kohalikud kestliku turismi pakkujad rahvusvaheliselt hõlpsasti leitavaks. Lisaks julgustab

programm riiklike ja regionaalsete turismiorganisatsioonide ja -ettevõtete vahelist koostööd. ([Business Finland 2020](#))

STF algatuse eesmärk on Soome tähtsaima vara – rikkumata looduse – kaitsmine, aga ka loodusel põhineva kohaliku kultuuri ja elulaadi säilimise tagamine. Programmiga tagatakse turismi elujõuline ja pikaajaline korraldamine. Ettevõtted saavad liitumisel juhised ja n-ö tööriistakasti, hõlbustamaks neil rakendada oma tegevustes kestlikkust ja kvalifitseeruda kvaliteedimärgisele. STF-i eesmärgid juhivad Soome üldistest arengusuundadest, sh kliimamuutustega võitlemine ja kohaliku majanduse edendamine. ([Business Finland 2020](#), [Business Finland](#), „[Sustainable Travel Finland](#)“) Soome valitsus võttis kliimamuutustega tegelemiseks juba 2015. aastal vastu seaduse, et saavutada 2035. aastaks kliimaneutraalsus ([Ministry of the Environment](#), „[Finland’s National Climate Change Policy](#)“). Samas ei tähenda kestlik turism ja loodushoid mitte turismi vähendamist, vaid turismisektori kasvatamist, sest Business Finlandi hinnangul võimalusi ja potentsiaali selleks on. Seda enam, et inimesed otsivadki aina rohkem looduse rahu, vaikust ja turvatunnet, puhtust ja autentsust. ([Business Finland](#), „[Boosting the Finnish Travel Industry](#)“)

STF koosneb seitsmest sammust:

- 1) ettevõttes/sihtkohas kestliku turismi suunas liikumiseks otsuse tegemine, kestliku turismi põhimõtetele allakirjutamine ja kestliku turismi koordinaatori määramine;
- 2) e-õpe, töötoad ja hetkeolukorra kaardistamine;
- 3) arenguplaani koostamine;
- 4) avalikkuse teavitamine kestlikest tegevustest;
- 5) **ettevõtted**: kolmanda osapoole (rahvusvahelise või kohaliku) sertifikaadi saamine / **sihtkohad**: 51% sihtkoha ettevõtetest peavad olema STF-märgisega;
- 6) riiklikele kestliku turismi indikaatoritele vastamise kohustuse võtmine, sh iga-aastane andmete esitamine, ja veebikeskkonnas STF programmi kriteeriumidele vastavuse kinnitamine;
- 7) STF märgise kasutamise lepingu sõlmimine ja märgise taotlemine. ([Visit Finland](#), „[Sustainability](#)“)

Kokkarinen rõhutab, et tegemist ei ole sertifitseerimisprogrammiga, vaid kestlikkuse arendamise programmiga ettevõtetele ja sihtkohtadele. Seda märgib ka asjaolu, et üks sammudest jõudmaks STF märgiseni on kolmanda osapoole sertifikaadi (VF aktsepteerib 22 kohalikku ja rahvusvahelist sertifikaati) omamine ning sihtkohtadele tingimus, et 51% ettevõtetest peavad juba omama STF märgist. Viimane loob muuseas ka sildu era- ja avaliku sektori vahel ning STF võimaldab monitoorida, kui palju ettevõtteid on sihtkohas saanud STF märgise. Kolmanda osapoole sertifikaadi nõue on vastutulelik seepärast, et nõnda saavad väga erinevad turismiettevõtted STF programmis osaleda, lisaks ei pea VF ise tegelema sertifitseerimisega. Siiski on erinevatel valdkondadel (nt põhjapõtru pidaval turismiettevõttel või restoranil) erinevad kriteeriumid nende seitsme sammu jaoks, mille täitmist peab tõendama. (Kokkarinen 2023)

Praegu osaleb programmis 984 ettevõtet ja 69 sihtkohta (kõik teadaolevad sihtkohad) ning märgise on saanud 236 ettevõtet ja 2 sihtkohta. Programm on hetkel ajapiiranguta ning tagasi vaadates ollakse selle üle rõõmsad, ütleb Kokkarinen, sest igasuguseid takistusi tuleb ette – nagu pandeemia –, mille tõttu peavad ettevõtted ajutiselt ukсед sulgema. See aga ei tähenda automaatselt, et neid siis programmist välja heidetakse. Kuna turismisektoris on ka palju muret tööjõuga, nii et väikestel ettevõtetel ei pruugi lihtsalt olla ressursi pidevalt ja aktiivselt osaleda, siis ajalimiidi puudumine teeb programmis osalemise paindlikuks ja kõigile kättesaadavaks.

Programmis osalemine ei maksa, välja arvatud kolmanda osapoole sertifikaadi taotlemisega seotud kulud (vt eespool samm nr 5). Lisaks pakub Visit Finland võimalust osaleda VF Akadeemias, mis on sisuliselt konsultatsiooniteenus ja sisaldab ka kestlikkuse teemalisi valmismooduleid, mida saab soetada ja läbida (sh STF programmi alased konsultatsioonid ja moodul). (Kokkarinen 2023)

STF programmi väljatöötamine võttis aega umbes kaks aastat, alates projektijuhi palkamisest kuni pilootfaasi lõpuni. Meeskond koosneb kolmest (peaaegu) täiskohaga töötajast, aga tegelikult on sellega otsapidi seotud suur arv kolleege, kelle põhifookus on mujal. Kokkarinen ütleb, et iga Visit Finlandi töötaja (keda on kokku 50) on seotud kestliku turismi arendamisega. Programmi väljatöötamisse olid kaasatud paljud sektori ühendused (nt Wildlife & Parks Finland), erinevad sertifitseerimisorganisatsioonid, UNESCO maailmapärandi paigad, Sami valitsus jne. Partnerid on siiaaani programmi juures, ent nende osalus on väiksem – põhiliselt hoolitsetakse selle eest, et STF programm käiks käsikäes turismisektoriga ja peaks silmas kestlikkuse eesmärke. Visit Finland püüab luua STF programmi järele nõudlust, eelistades kestlikke ettevõtteid: 2023. aastal toimuvad esmakordselt müügiüritused (ettevõtted kohtuvad rahvusvaheliste reisikorraldajatega), kus kestlikkus või STF märgis on osalemise kriteeriumiks nii kohalikele ettevõtetele kui ka reisikorraldajatele. (Kokkarinen 2023)

STF programmi üks arengusuundi on uue digitaalse platvormi ehitamine, sest vaid kolm aastat kasutusel olnud platvorm vajab juba parendamist. Uus platvorm saab olema kasutajasõbralikum, hõlpsama kasutajaliidese ja andmete esitamise võimalusega, mis motiveeriks kasutajaid. Samuti arendatakse sihtkohtadele mõeldud süsinikujalajälje kalkulaatorit (ettevõtete oma on juba olemas) ning kliimateekaarti kogu turismisektorile. (Kokkarinen 2023)

3.1.2.2. Soome öko-agroturismi ühing

ECEAT ehk öko-agroturismi ühing (Finnish Eco-Agrotourism Association) on kestliku turismi võrgustik, kuhu kuuluvad orgaanilised farmid, ökoloogiliselt vastutustundlikud külalistemajad, koolituskeskused, muuseumid, väikesed hotellid ja telklad ning teised majutust ja huvitegevust pakuvad sihtkohad, mis edendavad looduskaitset ja kohalikku kultuuri. Ühing pakub agroturismiettevõtjatele vastutustundliku ja kestliku turismi alast nõu ja informatsiooni ning soovib kokku viia kestlikkust hindavad turistid ja ettevõtted. ECEAT veebileht koondab võrgustikuga liitunud ECEAT kvaliteedisertifikaati omavad turismiettevõtted ja võimaldab kaardirakenduse abil ning teenuse tüübi ja piirkonna järgi külastajal neid otsida. ([ECEAT Finland](#))

3.1.2.3. Metsavalitsus

Analoogselt Eesti RMK-ga tegutseb Soomes riigile kuuluvate maa- ja veealade majandamise asutus Metsähallitus, mis tegeleb looduskaitse, -majandamise ja -kasutamisega, sh loodusparkide ja kultuuripärandi objektide haldamise ja järelevalvega. 2016. aastal valmisid Metsähallituse loodusteenuste ja Soome UNESCO maailmapärandi aladega koostöös [ühised kestliku turismi põhimõtted](#), mida rakendavad mõlemad läbivalt kõigis oma tegevustes ja koostöös turismiettevõtjatega. ([Suomenlinna Sveaborg, „The Principles of Sustainable Tourism“, Metsähallitus, „Metsähallitus in Brief“](#)) Muud Metsähallituse kestliku turismi edendamiseks seotud projektid on:

- PAN (Phenomena of Arctic Nature) projekt Arktikas tutvustab rahvusvahelise koostöö kaudu kliimamuutustest mõjutatud arktilist loodust ning samaaegselt edendab kestlikku turismi, kaasates erinevaid huvigruppe, nende seas Fennoskandia Rohelise Vöö¹⁶ Soome,

¹⁶ Euroopa Roheline Vöö: https://www.europeangreenbelt.org/fileadmin/docs/Estonian_leaflet_EGB.pdf [30.09.2023].

Norra ja Karjala ettevõtjaid, turiste, kooliõpilasi ja kohalikke elanikke. Programmi raames ehitatakse uusi loodusvaatluse punkte ja külastuskeskusi, loomaks paremaid võimalusi arktilise looduse tundmaõppimiseks; korraldatakse töötubasid, kus osalejad pakuvad näiteks välja ideid, kuidas kasutada kohalikku puitu külastuskeskuse ja vaba aja veetmise alade ehitamisel; korraldatakse näitusi, esitlusi ja koostatakse osalevatele riikidele keskkonnahariduse õppematerjale. ([Metsähallitus 2022](#))

- Metsähallitus on välja töötanud rahvusparke ja muid kaitsealasid silmas pidades [digitaalse kestliku turismi juhise](#), mis on mõeldud organisatsioonisiselt kasutamiseks aga ka turismiettevõtetele, kes riigi valduses olevaid alasid (matkarajad, metsad, veekogud vm) oma äritegevuses kasutavad. Viimasel juhul teeb Metsähallitus ettevõtjaga lepingud, mh reeglite järgimiseks, ja teeb järelevalvet. ([Metsähallitus, „Principles of Sustainable Tourism“](#), [Metsähallitus, „Sustainable Tourism in Protected Areas“](#))
- Ühes Läti ja Leeduga viidi ellu kogukonnaprojekt (CPSC Community Programme) eesmärgiga [tõsta kohalike elukvaliteeti](#) läbi koostöö ning jagades teadmisi looduskaitse ja kestliku turismi arendamisest ([Metsähallitus 2020a](#)).
- Sami kultuuri hoidmiseks rakendab Metsähallitus koostöös Sami parlamendiga riigile kuuluvatel Sami maal ÜRO vastavaid nn Akwé: Kon juhiseid ([Metsähallitus, „Akwé: Kon Model Safeguards Sámi People’s Participation“](#)).

3.1.2.4. Muud kestlikud algatused

- [Kliimaseadus](#), et jõuda kliimanetraalsuseni aastaks 2035, sh ambitsioon saada maailma esimeseks fossiilkütuste vabaks ühiskonnaks, kusjuures seaduse uuendusprotsessi kaasati 2500 Soome elanikku ([Finland Toolbox 2020](#))
- Tegutseb Kliimamuutuste Paneel ehk teadlaste kogu, kes hindab kliimaplaani ja sellest tulenevate meetmete piisavust. ([Finland Toolbox 2020](#)).
- Üks meetmeid on [kliimamuutuste alase hariduse](#) lisamine õppekavadesse lasteaiast ülikoolini. Lisaks tegutseb vabatahtlike organisatsioon [Martha](#), mis pakub nõuandeid, kuidas inimesed saavad teha igapäevaselt kliimasõbralikke valikuid. ([Finland Toolbox 2020](#))
- Pea pool Soome rahvastikust elab omavalitsustes, mis on seadnud ambitsioonikama eesmärgi saavutada kliimanetraalsus juba aastaks 2030 ([Finland Toolbox 2020](#)). Näiteks Lahti linn, mis pälvis 2021. aastal Euroopa Rohelise Pealinna tiitli, sihib saada kliimanetraalseks juba 2025. aastaks. Sama ambitsioonikas plaan on Joensuu maakonnal. 2030. aastaks on kliimanetraalsuse eesmärk seatud veel 15 omavalitsusel, kellest 9 kuuluvad ka Hinku („Towards Carbon Neutral Municipalities“) võrgustikku. ([World Economic Forum 2021](#), [Deloitte 2018](#), [Carbon Neutral Finland 2021](#))
- Nelja kõige energiakulukama tööstuse ja üheksa muu sektori ettevõtetele on loodud juhised kasvuhoonegaaside emissiooni oluliseks vähendamiseks 2035. aastaks. Need juhised on valitsuse kliimapolitika nurgakivid. ([Finland Toolbox 2020](#))
- Soome Innovatsioonifond Sitra on välja töötanud riiklikud juhised ringmajandusele üleminekuks ning algatanud koostöös partneritega üle 70 projekti ([Finland Toolbox 2020](#)).
- Juba 2005. aastal avaldas Soome kestliku tarbimise ja tootmise komitee programmi [„Vähemast rohkem ja paremini“](#) („Getting More and Better from Less“), mis muuseas pani ette meetmed, kuidas võiks tarbimist-tootmist vähendada. Need sisaldavad näiteks ettepanekut keskkonnasõbralike vaba aja veetmise võimaluste ja rajatiste laiendamiseks ning paremaks märgistamiseks ja turundamiseks, aga ka võimalusi auto- ja lennureiside

vähendamiseks ning kestlikumate transpordivahendite kasutamise propageerimiseks (nt raudteevõrgustikku investeerimine ja subsideerimine hinnavahe tekitamiseks). ([Finland's Environmental Administration 2005](#))

- Üks selline projekt on „[Kestlikud väravad](#)“, mille raames arendati välja seitse väikelaevasadamat rannikuäärsetes rahvusparkides Soomes ja Rootsis ([Metsähallitus 2021](#)). Teine näide on koostöös Eestiga korraldatud projekt „[Lights On!](#)“, mille raames parandati suhteliselt vähetuntud ajalooliste mälestispaikade külastajakogemust ja muudeti need „tõelisteks turismimagnetiteks“ ([Metsähallitus 2020b, 2021](#)).

3.2. Rootsi

3.2.1. Hetkeolukord ja tulevikusuunad

Rootsis edendatakse turismi, lähtudes riiklikust turismistrateegiast, mis omakorda võtab arvesse ülemaailmseid säästva arengu eesmärke (SDG-d), valitsuse soolise võrdsuse eesmärke, Rootsi kliimaseaduse ja muid riiklikke eesmärke. Rootsi [turismistrateegia](#) („Strategy for sustainable tourism and a growing hospitality industry“) esitleb riigi visiooni olla 2030. aastaks [maailma kestlikum ja atraktiivsem innovatsioonile tuginev sihtkoht](#). ([Swedish Lapland Visitors Board 2021](#), [Barents Working Group on Tourism 2021](#)) Turismistrateegia sisendiks viidi ellu programm „[Visit the Future](#)“, milles osalesid majandus- ja regionaalarengu agentuur [Tillväxtverket](#) ning turismiettevõtete ühing [Svensk Tourism](#). Programmi raames otsiti võimalusi uusete lahenduste kasutuselevõtuks ja sektoriülese äritegevuse edendamiseks ning uuriti, kuidas mõjutavad ühiskondlikud muutused ja trendid turismisektorit. ([OECD 2020, „Sweden“](#)) Turismisektori ülemineku progressi näitavad tulevikus järgmised märgid:

- turismisektoris tegutsejad panustavad aktiivselt [rohepöördesse](#);
- turismisektorit iseloomustavad [kestlikud](#) ja innovaatilised tooted/teenused;
- kasvab huvi ettevõtluse vastu ning arendatakse mitmekülgseid ettevõtteid linna- ja maapiirkondades;
- kasvatatakse strateegilisi partnerlussuhteid.

Riiklik turismistrateegia hõlmab järgmisi strateegilisi valdkondi: lihtsam ettevõtlus, töökohad ja oskused, teadmised ja innovatsioon, juurdepääsetavus ning turundus ja kommunikatsioon. Strateegia põhineb ka horisontaalsetel perspektiividel, nimelt kestlikkus, digitaliseerimine, kohapõhine areng ja koostöö. Strateegia toetab [riikliku turismipoliitika](#) eesmärki: [kestlik turism koos kestliku ja konkurentsivõimelise turismisektoriga](#), mis kasvab ja panustab tööhõivesse ning külastajatele, elanikele, ettevõtetele ja investeeringutele atraktiivsetesse asukohtadesse. ([OECD 2020, „Sweden“](#), [2022, „Sweden“](#))

Oma pikaajalise fookuse tugevdamiseks töötab [Tillväxtverket](#) (majandus- ja regionaalarengu agentuur) välja riiklikus strateegias ja teistes juhtdokumentides ankurdatud viieaastast strateegilist plaani, mis sisaldab ettevõtete algatusi ja otsest ettevõtlustoetust. Strateegiline plaan hõlmab ka turismisektori pikaajalist riiklikku teadmustoetust, näiteks digitaalse teadmispanga väljatöötamist; statistika ja analüüsi kvaliteedi tagamist ning edastamist; pandeemia lühi- ja pikaajaliste mõjude jälgimist ja põhjalikke teadmisi kestliku turismi kohta. Kohapõhine arendus on teine element, mis keskendub sünergiale poliitikavaldkondade ja kohaliku planeerimissüsteemi erinevate osade vahel. ([OECD 2022, „Sweden“](#))

OECD (2020, „Sweden“) märgib, et viimastel aastatel on Rootsis suurenenud eri poolte koostöö. Riiklike asutuste, erasektori esindajate, ametiühingute ja regioonide esindajate vahel toimuvad igal aastal erinevad kohtumised, kus arutatakse turismivaldkonna kitsaskohti ja arenguvõimalusi. Üks peamine kitsaskoht on transpordi ligipääsetavus, mis tuleneb Rootsi riigi geograafiast ehk turismisihtkohtade kaugusest, aga on mõjutatud ka rohepöördest transpordisektoris (OECD 2022, „Sweden“). Lisaks mõjutab riigi asukohast tingitud turismi hooajalisus ettevõtete majanduslikku võimekust. Transpordivõimekuse parandamiseks on alustatud Miranda projektiga, mille eesmärk on analüüsida turismi regionaalsel tasandil. Projekti analüüsid ja tulemused on sisendiks riigipoolsele infrastruktuuri planeerimisele. (OECD 2020, „Sweden“, Dalarna University 2022)

3.2.2. Rootsi kestliku turismi meetmed

Rootsis vastutab turismi edendamise eest riiklikul tasandil majandus- ja regionaalarengu agentuur Tillväxtverket. Turismiamet Visit Sweden turustab Rootsit kui turismisihtkohta rahvusvaheliselt ning alates pandeemiast arendab ka kestlikule loodusturismile tuginevat siseturismi, samuti keskendub siseturismile turismiettevõtjaid ühendav Svensk Turism. Nii Tillväxtverket kui ka Visit Sweden alluvad ettevõtlus- ja innovatsiooniministeeriumile. (OECD 2022, „Sweden“) Lisaks riiklikele institutsioonidele tegutseb 1885. aastal loodud turiste koondav liikmesorganisatsioon MTÜ Rootsi Turistide Liit (STF, Swedish Tourist Association), kuhu kuulub üle 228 000 liikme ning mis edendab samuti (kestlikku) siseturismi – matkaradade, kursuste jm näol – ja pakub majutust (STFil on 250 majutusasutust) (STF, „About STF“).

3.2.2.1. Visit Sweden

Visit Sweden allub valitsusele ja selle korraldusele turundada Rootsit turismisihtkohana, et tagada Rootsile ja Rootsi turismisektorile pikaajaline majanduslik kasv. Seega on asutuse ülesanne panustada Rootsi visiooni saada 2030. aastaks maailma kõige kestlikumaks ja atraktiivsemaks innovatsioonile tuginevaks sihtkohaks. Riigile kuuluvas organisatsioonis on 50 töötajat, sh esindajad prioriteetsetes riikides, kus arvukalt turiste Rootsist huvituvad: Saksamaa, Suurbritannia, Holland, Prantsusmaa, USA ja Hiina. Turundust tehakse ka Norras, Taanis ja Soomes. Visit Sweden ülesanne on jagada kohalikule turismisektorile (tasuta) teadmisi sihtgruppide ja -turgude ning turundamisest. Samuti saavad turismiettevõtted Visit Swedenilt osta osalust messidel ja rändnäitustel (*road shows*), kokkuviiimisteenust (*match making*) ja nähtavust muidu piiratud kättesaadavusega *online*-pindadel. Veel koordineerib VS Rootsi kui turismisihtkoha kaubamärgiga seotud tegevusi ja teadmisi, et suurendada ühise kaubamärgi kasutamist Rootsi-alases suhtluses. (Visit Sweden 2023)

Visit Sweden kestlikkuse juhi [Linda Mannerby](#) sõnul on alustatud organisatsiooni uue struktuuri loomisega, mille puhul on kestlikkus strateegiasse lõimitud – nii VS tegevuses organisatsiooni tasandil, Rootsi turundamises mõtestatud reisimise kaudu (*purposeful travel*) kui ka kestliku turismisektori edendamise tasandil (sh teadmisi jagades, koostööd tehes, foorumitel osaledes, suurte turismiettevõtete kestlikkuse alast koostööd jõutades). Üks oluline samm kestlikkuse suunas on 2022. aastal ellu kutsutud „brändilubadus“, eesmärgiga luua liikumine, milles piirkonnad ja sihtkohad tutvustavad Rootsit turismisihtkohana ühteviisi¹⁷. Selle raames korraldatakse turundusjuhtidega töötuba(sid), et selgitada, mida nad saavad piirkondades ära teha. Mannerby rõhutab korduvalt, et Visit Sweden roll on innustada sektorit kestlikult tegutsema. Lisaks eelnevalt

¹⁷ Visit Sweden Travel Trade: How To Promote Sweden: <https://traveltrade.visitsweden.com/promote/>; Rootsi keeles rohkem infot turismiettevõtjatele: [Varumärket Sverige som resmål \(visitsweden.com\)](#)

nimetatud tegevustele kannab seda eesmärki ka 2024. aastal Stockholmis toimuv GSTC kestliku turismi maailmakongress¹⁸. (Mannerby 2023)

Visit Swedenil ei ole kestliku turismi programmi, vaid tegeletakse laiemalt ühiskonnas kestliku mõttelaadi ja koostöö arendamisega. Erinevad piirkonnad, ettevõtted ja sihtkohad veavad ise keskkondlikkuse suunas liikumise protsessi eest, eriti Põhja-Rootsis ja näiteks Järvsös. Eesmärk on luua kestlikkust just pikaajalisuse ja elujõulisuse mõttes, pidades eeskätt silmas ühiskonda ja kohalikku ettevõtlust, meelitamaks inimesi piirkonda elama ja hoidmaks seal elu käimas. Turism ei ole isoleeritud, vaid ühiskonnaga seotud majandusharu – Mannerby sõnul meelitavad turiste ligi samad kohad mis kohalikegi ehk paigad, kus elatakse ja töötatakse. (Mannerby 2023)

Visit Sweden pakub töötube ja veebinare näiteks teemadel, kuidas viia ellu kestliku turismi strateegiat või kuidas oma ettevõttele kestlikkuse strateegiat või põhimõtteid koostada, teab asutusega koostööd teinud kestlikkusealast konsultatsiooniteenust ja ekspertiisi pakkuva Rootsi ettevõtte Northflash asutaja Peter Reelfs (2023). Tihti kutsutakse veebinaridele kogemusi jagama eesrindlikke piirkondi või eksperte. Eesmärk on nii teadlikkuse tõstmine ja nügimine kui ka praktiliste juhiste ja näidete jagamine. Samuti on VS välja töötamas kommunikatsiooni tööriistakasti ettevõtetele, et anda juba kestlikult tegutsevatele ettevõtetele juhiseid, kuidas enda kestlikkust raamistada ja turundada. (Mannerby 2023)

Põhivahend, mida kestlikkuse hindamiseks ja saavutamiseks Rootsis kasutatakse, on GSTC (Global Sustainable Tourism Council) kestlikkuse kriteeriumid¹⁹ – neid soovitab ka hiljuti (2021) GSTC liikmeks saanud Visit Sweden. Reelfsi sõnul juhivad ja rakendavad sihtkohad ja ettevõtted neid tihti iseseisvalt, sest lõppeks otsustab ikkagi igaüks ise, kas ja kuidas kestlikuma ettevõtluse poole liikuda, kuivõrd enamiku turismiettevõtetest moodustavad väiksed kuni keskmised ettevõtted, kellele ei laiene hiljutine ELi (ja ka Rootsi enda seadusandlusest tulenev) kestlikkuse raporteerimise kohustus. Sellele vaatamata teeb Reelfsi hinnangul samme kestlikkuse suunas aina enam ettevõtteid. (Reelfs 2023)

Rootsi on loonud [turismivõrgustiku](#) piirkondades, kus puudub sihtkohtade juhtimisorganisatsioon. Võrgustik on oluline suhtlemiseks ja koostööks sektori organisatsioonide ja riiklike huvirühmadega. Üha suurem hulk Rootsi omavalitsusi, vallavolikogusid ja piirkondi toetab aktiivselt turismi. Rootsi kohalike omavalitsuste ja piirkondade liit (SALAR) pakub liikmetele tuge ja teenuseid mh võrguplatvormide, aruannete ja konverentside kaudu. SALAR esindab Rootsi kõigi 290 omavalitsuse ja 20 maanõukogu/regiooni valitsus-, ametialaseid ja tööandjatega seotud huve. Selle tegevust rahastatakse valdavalt iga-aastastest liikmemaksudest. ([Salar International 2020](#))

Kestliku turismi eksperdi [Peter Reelfsi](#) sõnul on Rootsis mitmeid piirkondlikke võrgustikke. Näiteks [Klimat Kommunerna](#) ehk kliima-omavalitsused koondab linnasid kohalikke omavalitsusi, kes tahavad saada kestlikumaks ning tegutsevad selle nimel ja toetavad üksteist. (Reelfs 2023)

3.2.2.2. Nature's Best ökoturismimärgis

Rootsit võib pidada Põhjamaade regiooni ökoturismi eestvedajaks. Alates 2002. aastast on seal kasutusel [Nature's Best](#) kvaliteedimärgis, mille taga on Rootsi loodus- ja ökoturismi ühing (*Naturturismföretagen*). Nature's Best toimib nii loodus- ja kultuuriturismiettevõtete kestliku ettevõtluse süstemaatilise arendamise tööriistana kui ka kvaliteedimärgina, mis teeb kestlikud

¹⁸ World Congress for Sustainable Tourism hosted by Sweden in 2024: <https://news.cision.com/visit-sweden/r/world-congress-for-sustainable-tourism-hosted-by-sweden-in-2024,c3668354> [30.09.2023].

¹⁹ GSTC Criteria Overview: <https://www.gstccouncil.org/gstc-criteria/> [30.09.2023].

kogemused teadlikule reisijale nähtavaks. Märjisega tähistatakse looduspõhiseid kogemusi pakkuvaid ökoturismiga seotud ettevõtjaid, kes on pühendunud kestliku ettevõtluse arendamisele ja keskkonnakaitsele ning kultuuriväärtuste säilitamisele. Märjise saamiseks ja säilitamiseks tuleb ettevõtetel järgida rangeid juhiseid ning nende tegevuste üle tehakse regulaarset järelevalvet. Nature's Besti kuus põhimõtet on:

1. sihtkohas kehtivate piirangute austamine;
2. kohaliku majanduse toetamine;
3. ettevõtete keskkonnasõbralikuks kohandamine;
4. aktiivne panustamine loodus- ja kultuurikaitseks;
5. investeerimine avastamisrõõmu, teadmisesse ja austusesse;
6. reisimise kvaliteedi ja turvalisuse tagamine. ([Nature's Best](#))

Nature's Besti kuus põhikriteeriumit peegeldavad ökoturismi väärtusi praktikas ja igale neist vastab märjisesüsteemis omakorda hulk kriteeriume, millele märjisega ettevõtte vastab. Sertifitseerimisprotsess koosnebki kuuest põhikriteeriumist, temaatilistest kriteeriumidest, sihtkoha analüüsist ja keskkonnaplaanist. [Temaatilised kriteeriumid](#) on esitatud valdkondade (16) kaupa: majutusasutused, kalastamine, loodusvaatlus, sukeldumine, jahipidamine, kultuurisündmused jne. ([Nature's Best](#))

3.2.2.3. Muud kestlikud algatused

- **HPU programmiga** (kestliku tootearenduse programm) stimuleeriti tootearendust seitsmes turismi sihtkohas, mille eesmärk on pakkuda kestlikku loodus- ja/või kultuuripõhist turismi. Programm oli suunatud eeskätt väike- ja mikroettevõtetele, innustades kestliku turismi innovatsiooni ja edendades praktilisi lahendusi nii ettevõtetes kui ka sihtkohtades. Programmi põhjal on kokku pandud [protsessi ja meetoodikat kirjeldav raamistik](#) (rootsi keeles) ning välja töötatud süstemaatiline kestlikkuse suunas liikumise [juhend](#) (samuti rootsi keeles). ([OECD 2020, „Sweden“](#), [Tillväxtverket 2023](#), [Tillväxtverket 2020](#))
- Rootsi töötas välja ka meetoodika UNESCO maailmapärandi alade turismi arendamiseks, mille tulemusena ilmus 2021. aastal [maailmapärandi ja kultuurikeskkondade kestliku turismi arendamise juhend](#). Aastatel 2019–2021 kestnud projektis toimus kaks paralleelset protsessi: ühe eesmärk oli kohandada UNESCO alade arendamise suuniseid Põhjamaade tingimustega ja teine keskendus Faluni ala praktilisele arendamisele, katsetades väljatöötatud meetoodikat. Käsiraamatut rakendatakse praegu paljudel Rootsi maailmapärandi nimistusse kuuluvatel aladel ja UNESCO biosfäärikaitsealadel. See on osa laiemast vaatamisväärsuste kestliku arengu algatusest, mis kestab aastatel 2022–2023. ([OECD 2022, „Sweden“](#))
- Rootsis tegutseb mitmeid regionaalseid turismile keskendunud organisatsioone. Näiteks ühendab Lääne-Rootsi initsiatiiv [„Stepping Up Sustainability“](#) nii eraettevõtjaid kui ka riigiasutusi. Initsiatiivi eesmärk on panustada sealse piirkonna turismi arengusse ning suurendada teadlikkust kestlikkuse teemadest nii ettevõtjate kui ka külastajate seas. Projekt lähtub neljast eesmärgist, millest igaüks koondab enda alla konkreetsed põhimõtted ja tegevused: võimalikult väike keskkonnamõju; kasulik nii külastajale kui ka kohalikule; rohkem külastajaid, seal kus (ja kui) kohad pole täis; enam täiskohaga töökohti ning säilienõtteid ettevõtteid. ([Hallbarhetsklivet 2022](#))

3.3. Sloveenia

3.3.1. Hetkeolukord ja tulevikusuunad

Kuni 2028. aastani põhineb Sloveenia turismipoliitika kolmel dokumendil: Sloveenia turismi taastamise ja säilenõtkuse plaan 2020–23, [Sloveenia turismistrateegia 2022–2028](#) ja hiljuti vastu võetud Sloveenia turismi digitaalse ümberkujundamise strateegia 2022–26. Lisaks käsitletakse turismi ka Sloveenia tööstusstrateegias 2030. ([OECD 2022, „Slovenia“](#))

Sloveenia turismistrateegia 2022–28 vastab uutele oludele ja väljakutsetele ning edendab Sloveenia turismi peamisi eeliseid. Strateegias määratletakse Sloveenia kui [nutikate sihtkohtade eeskuju](#), mis tugevdab ja julgustab [kestlike, butiik-, isikupärastatud ja uuenduslike reisikogemuste](#) arendamist. Strateegia tugineb [tasakaalustatud kasvustsenariumile](#), mis näeb ette mõõdukat võimsuse ja kvantitatiivsete näitajate kasvu. Strateegia seab viis eesmärki:

- kvaliteedi, väärtuse ja aastaringse turismipakkumise kasv;
- kohalike, töötajate ja külastajate rahulolu suurendamine;
- turismi positsioneerimine väärtuse ja kestliku arengu loojana;
- Sloveenia turismisektori süsinikujalajälje minimeerimine ja tasakaalustamine;
- pädeva ja tõhusa juhtimisstruktuuri tagamine. ([OECD 2022, „Slovenia“](#))

Strateegia elluviija on majandus-, turismi- ja spordiministerium ja selle alluvuses olev turismidirektoraat. Analüüsi tarbeks intervjueritud The Good Place Instituudi kestlikkuse ekspert [Tina H. Zakonjšek](#) vastutas koos kolleegidega turismistrateegia kestlikkuse osa kirjutamise eest. Kestlikkus kirjutati strateegiasse sisse läbivalvalt ning ka eraldi eesmärgi ja meetmetena, et sel oleks rakenduslik väljund. Näiteks lisati strateegiasse meede, et riikliku kestlikkuse programmi meeskonda peaks ühe töötaja võrra suurendama (lisaks olemasolevale 0,5 kohale) – ja nüüd ongi üks töötaja juures. Turismistrateegia saigi koostatud nii, et see sisaldaks konkreetseid juhiseid riigisektorile seatud eesmärkide täitmiseks. Kuigi kestlikkuse arendamine erasektoris on enamasti vabatahtlik, siis strateegias seisab, et ministerium peaks rahastama kestlikke ettevõtteid. (Zakonjšek 2023)

[Rohepööre](#) on prioriteet kõigis Sloveenia turismi taastamise ja säilenõtkuse plaanides ning on sektori tuleviku strateegilise arengu aluspõhimõte. Peamine turismi arendamise eesmärk on Sloveenia [turismi roheline ja digitaalne läbimurre](#) koos koordineeritud strateegilise lähenemisega, mida nõuab COVID-19 kriisist ja Venemaa sõjast Ukrainas tingitud muutunud tarbijakäitumine. ([OECD 2022, „Slovenia“](#))

Sloveenia [turismi kestliku kasvu riiklik strateegia](#) („Strategy for Sustainable Growth of Slovenian Tourism“) seadis 2017. aastal eesmärgiks edendada konkurentsivõimet ja piirkondlikke süsteemseid lahendusi, ühendada turismi arendamises riiklikud, kohalikud, regionaalsed ja ettevõtjate huvid ning turustada globaalseid, riiklikke ja kohalikke turismitooteid. Valitsus näeb rikkalikus ja strateegiliselt korraldatud turismitoodete valikus üliolulist võimalust riigi majanduse arenguks, seega soodustatakse turismisektori kasvu sektorisse rahastuse suunamisega. ([Government of the Republic of Slovenia 2023a](#))

Koroonapandeemiast tingitult on Sloveenial aastateks 2020–2023 [turismivaldkonna taastamise ja säilenõtkuse plaan](#), mis põhineb viiel alustalal:

1. uus reaalsus: turvalise, kestliku ja atraktiivse kogemuse pakkumine;

2. turismi lähtestamine: kriisi mõjude leevendamine ja ettevõtluse kohandamine;
3. COVID-19 kriisi järgsed turistid: tarbijate mõistmine ja uuesti segmentimine;
4. turism 5.0: digitehnoloogia kasutamise maksimeerimine;
5. turundus: suhete loomine turistide ja kohalike kogukondadega. ([Government of the Republic of Slovenia 2023b](#))

3.3.2. Sloveenia kestliku turismi meetmed

Sloveenia valitsuse kommunikatsioonis on kestlik areng Sloveenia turismi alus. Kestlikkuse põhimõtted viitavad turismi edendamise keskkondlikele, majanduslikele ja sotsiaalkultuurilistele tahkudele. Valitsuse seisukoht on, et pikaajalise kestliku arengu tagamiseks tuleb luua sobiv tasakaal turismi keskkonnamõjude, turismitöötajate, kohalike kogukondade ja turismiettevõtete vahel. ([Government of the Republic of Slovenia 2023b](#))

Turismi edendab välisturgudel [turismiamet](#) (*Slovenian Tourist Board* STB), kes Sloveenia turismisihtkohana reklaamimisel keskendub riigi ainulaadsuse ja eripärade selgele ja lihtsale esitlemisele. Alates pandeemiast on turismiameti tegevus suunatud ka siseturule. Selleks keskendutakse prioriteetsetele ja kasvavatele turgudele ning uuenduslikele lähenemisviisidele turunduses, eeskätt digitaalsetele kanalitele. ([Government of the Republic of Slovenia 2023a](#)) Turismiameti visioon on Sloveenia kui „[globaalne roheline butiik-sihtkoht mitmekesist ja aktiivset kogemust, rahu ja isiklike hüvesid otsivale esmaklassikülastajale – sihtkoht viietärnielamusteks](#)“ ([Slovenian Tourist Board, „About Slovenian Tourist Board“](#)).

Juba enne pandeemiat oli turismiametil plaanis edendada kestliku turismi sektorit, mis hoopis muutunud tingimustes pakub lahendust ka uutele üleilmsetele probleemidele turismis ja aitab kaasa sektori kestlikule konkurentsivõimelisele arendamisele Sloveenias. Inimeste reisimisharjumuste muutudes on ka Sloveenia turismisektor oma prioriteetsed turud uuesti määratlenud, nii et 2021. aastal keskenduti enam koduturule ja lähiriikidele. Kommunikatsioonirõhutatakse Sloveeniat kui turismisihtkohta [nõudlikele küllastajatele](#), kellele on olulised [kestlik turism ja turvaline kogemus](#). ([Slovenian Tourist Board, „About Slovenian Tourist Board“](#))

Turismiameti põhisuund on olnud turundus ja müügiesitamine, millega tegeleb ka kõige rohkem töötajaid. Üks osakond on digitaalne sisuturundus ja teine avalikud suhted kohaliku- ja välismeediaga. Lisaks on STBs väiksem teadus- ja arendustegevuse osakond. Hiljuti sai STB rahastuse NextGenerationEU vahenditest, millega plaanitakse arendada digitaalne platvorm, mis koondab juba kogutavaid riiklikke ja rahvusvahelisi andmeid, et monitoorida turismi indikaatoreid. Selleks palgatakse teadus- ja arendusosakonda mitu uut inimest, nii et osakond on kasvamas ja STB fookus on aina rohkem arendustegevustel. (Zakonjšek 2023)

3.3.2.1. Roheline Sloveenia

Suurel määral on Sloveenia kui kestliku turismi edendaja tuntuse taga riiklik kestlikkuse programm „[Sloveenia turismi roheline skeem](#)“ („[The Green Scheme of Slovenian Tourism](#)“) ja vastav bränd [Slovenia Green](#). Sloveenia turismiamet on skeemi algataja ja haldaja ning projekti partner on globaalse Green Destinations standardi litsentsiga [GoodPlace Kestliku Turismi Instituut](#) (GoodPlace Sustainable Tourism Factory). Skeemi eesmärk on edendada aktiivset koostööd turismisihtkohtade, teenusepakkujate ja muude sektori huvigruppide vahel kestliku turismi mõjusaks arendamiseks ning koondada kõik need algatused ühe brändi alla. ([Slovenia Green, „Slovenia Green“](#)) GoodPlace ja turismiamet viivad kestlikkuse programmi koos ellu. Lisaks muudele tegevustele ja teenustele, mida GoodPlace pakub, juhib see ka kestlike sihtkohtade

konsortsiumi ning korraldab selle aastaprogrammi (seminarid jms), et püsiks sertifitseeritud (Slovenia Green) ettevõtete ja sihtkohtade võrgustik. (Zakonjšek 2023)

Roheline Skeem on olemuselt **tööriist** tegevuste kestlikkuse **hindamiseks ja parendamiseks**. Skeemiga liitumiseks peab turismiteenuse pakkujal olema juba üks rahvusvaheline sertifikaat. Selle eesmärk on soodustada rahvusvaheliselt tunnustatud märgiste omandamist, et innustada turismivaldkonnas tegutsejaid astuma samme kestlikuma tegutsemise poole ning majutusasutusi rakendama keskkonnastandardeid. Skeem on võtnud aluseks Euroopa ETIS (European Tourism Indicators System) ja globaalsed GSTC (Global Sustainable Tourism Council) kestlikkuse indikaatorid. ([Slovenian Tourist Board 2018](#)) Programm algab igal aastal veebruaris ja lõpeb detsembris (Zakonjšek 2023).

Sihtkohtade hindamisel lähtutakse Green Destinations 84 kriteeriumist kuues valdkonnas: sihtkoha juhtimine, loodus ja maastik, keskkond ja kliima, kultuur ja traditsioonid, sotsiaalne kliima ja turismiettevõtete tulemuslikkus. Olenevalt, mil määral kriteeriumidele vastatakse, omistatakse sihtkohtadele vastavalt kas **pronks-, hõbe-, kuld- või platinatase**. ([Slovenian Tourist Board 2018](#)) Väiksematele programmiga liitunud sihtkohtadele on nõudeid vähendatud, et neil oleks võimalik märgist taotleda. Kõik suuremad sihtkohad (enamasti kohalikud omavalitsused) on programmiga liitunud, vaid mõned väiksemad omavalitsused/sihtkohad on puudu. Seetõttu on 2023 esimene aasta, kui ei tegeleta aktiivselt uute sihtkohtade programmiga liituma kutsumisega, vaid keskendutakse juba liitunud sihtkohtadele (iga kolme aasta tagant tuleb sihtkohtadel sertifikaati uuendada) ning programmi kvaliteedi tõstmisele. Samuti mõeldakse, kuidas sertifitseerida piirkondi (umbes 25 omavalitsust) ja kuidas kaasata rohkem suuri ettevõtteid. (Zakonjšek 2023)

Ettevõtetele tuleb esitada rahvusvaheline kestlikkuse sertifikaat, näiteks Green Key, EU Ecolabel, Travelife, Ecocamping. Vastavalt tegutsemisvaldkonnale tunnustatakse ettevõtteid „Slovenia Green Accommodation“, „SG Cuisine“, „SG Attraction“, „SG Travel Agency“, „SG Park“ või „SG Beach“ märgisega. Tänapäevaks kuulub sellesse võrgustikku 61 sihtkohta ja üle 200 pakkuja/ettevõtte – majutusasutused, looduspargid, reisibürood, vaatamisväärsused, restoranid ja rannad. Nendele tahetakse lisada veel teisi kategooriaid, näiteks suusaliftid ja üritused. Lisaks kaalutakse, kas ühendada vaatamisväärsuste, hotellide ja köögi kategooriad, kuna tihti pakuvad ettevõtted neid koos. (Zakonjšek 2023)

Programm töötati välja aastatel 2014–2020 ühes JRE restoranide ühinguga, kes hakkas seda ellu viima koostöös Green Key ökomärgisega, plaaniga kõik võrgustiku restoranid Slovenia Green märgisega sertifitseerida. Koostööd tehakse ka spaade ja hotellide ühendustega, et motiveerida nende liikmeid programmiga liituma. Nüüd mõeldakse, kuidas saada programmiga liituma rohkem suuri ettevõtteid (hotelle), kelle jalajälg ja mõju on suurim. Zakonjšek arvab, et tõenäoliselt on väikeste perefirmade tegevus loomulikult kestlik, ent suurte ettevõtete sertifitseerimine on pikem protsess. See punkt lisati ka riiklikku turismistrateegiasse – saada rohkem suuri ettevõtteid rohelise skeemiga liituma. (Zakonjšek 2023)

3.3.2.2. Roheline ja turvaline

Seoses koroonapandeemiaga töötas turismiamet Sloveenias välja ohutu ja vastutustundliku turismi tagamiseks brändi „**Roheline ja turvaline**“ („Green&Safe“), mis tähistab kohalike pakkujate ja sihtkohtade vastutustundliku reisimise standardeid. Märgis koondab kõrgeid hügieenistandardeid ja -protokolle ning kestlikkuse soovitusi turismipakkujatele. Maist 2020 kuni maini 2022 pälvis selle märgise üle 1000 Sloveenia ettevõtte ja sihtkoha, rõhutamaks oma vastutustundlikku käitumist ja vastutustundliku reisimise standardite järgimist. ([Slovenian Tourist Board, „Green&Safe“](#))

3.3.2.3. Innovatsioon

Sloveenia turismiamet edendab aktiivselt ka innovatsiooni ja on toetanud pea 20 aastat „Sejalec“ ja „Snovalec“ tunnustuste kaudu kestlikkusele suunatud innovaatilisi ja loomingulisi ideid. „Sejalec“ ja „Snovalec“, mis 2021. aastal ühendati „Slovenia Unique Experiences“ nime alla, on auhinnad, millega premeeriti vastavalt kõige innovaatilisemaid turismitooteid ja -ideid Sloveenias. „Snovalec“ auhinnaga kaasnes ka võiduraha idee rakendamiseks. ([Slovenian Tourist Board, „Innovative Projects“, Pavlinjek 2019](#)) Pandeemiast tingitud muutunud olukorra tõttu antakse alates 2021. aastast välja vaid „Sejalec“ nimelist tiitlit elamustele, millel on kõrge turupotentsiaal ja püsiv kvaliteetne pakkumine, mis on suunatud nii sise- kui ka väliskülalistele, aitavad edukalt kaasa Sloveenia turismipakkumise nähtavuse suurendamisele ning suudavad luua Sloveenia turismile võimalikult lühikese aja jooksul lisaväärtust. Ekspertide komisjon hindab kandidaate viies kategoorias: kestlikkus, autentsus, omanäolisus, innovatsioon ja turupotentsiaal. ([Slovenian Tourist Board, „Innovativeness“](#))

3.4. Šveits

3.4.1. Hetkeolukord ja tulevikusuunad

2021. aasta novembris võttis Šveits vastu uuendatud riikliku [turismistrateegia](#), millest riigi turismipoliitika juhindub ja mille rõhuasetus on järgmisel viiel eesmärgil:

- Raamtingimuste parandamine: turismipoliitika koordineerimine. Šveitsi Turismifoorum on dialoogi- ja koordineerimisplatvorm, mis panustab turismisõbraliku regulatiivse keskkonna loomisse, keskendudes turismi ja ruumiplaneerimise vahelisele kokkupuutepunktile.
- Ettevõtluse edendamine: turismisektori struktuurimuutusse panustamine. Edendatakse idufirmasid, toetatakse jätkukavasid (nõustamine, koolitused, laenuetoetused jms) ja töötatakse koos sektori ühendustega välja viise turismi tööturu tugevdamiseks (töötoad, kitsaskohtade arutamiseks platvormi loomine, teadmistepagasi loomine ja tööturu analüüsi algatamine, et kaardistada probleemid ja hakata neid lahendama, teadmuspõhised värbamiskampaaniad jms).
- [Kestliku arengu toetamine](#): turismi kohandamine kliimamuutustega toimetulekuks, eelkõige turismi, maastiku ja arendustegevuste vahelise seose parema mõistmise kaudu. Algatuse „Swisstainable“ (sellest allpool lähemalt) abil on kestliku arengu tähtsus turismis tugevamalt kanda kinnitanud.
- Digitaliseerimise võimaluste maksimeerimine: keskendub andmetele ja statistikale ning digitaliseerimisstrateegia täitmise jälgimisele.
- Pakkumise atraktiivsuse ja turupositsiooni tugevdamine: keskendub riiklike investeeringute edendamisele ning linna- ja äriturismi elavdamisele. ([OECD 2022, „Switzerland“, SECO 2021](#))

Kestlikkuse eesmärk lisati eraldiseisvana Šveitsi turismistrateegiasse alles 2021. aastal, kuigi riik on erinevates rahvusvahelistes kestlikkuse edetabelites alati tipus figureerinud. Kestlikkust poldud varem eriti kasutatud ka riiklikus turismipoliitikas turundusargumendina. Lähtudes teiste seas 2020. aasta Maailma Reisi- ja Turisminõukogu (WTTC) raportist, mis identifitseeris sihtkoha valiku neli peamist tulevikutrendi – tutvavliku, etteaimatava ja usaldusväärse eelistamine, tervise- ja hügieenivajadused, digitaliseeritus kontaktivaba tehnoloogia võimaldamiseks ning kestlikkus –, otsustati viimasele enam tähelepanu pöörata, et tagada sektori elujõulisus. ([ST 2021a](#))

Viimastel aastatel on Šveitsi turismipoliitika olnud üha enam orienteeritud turismi huvirühmade, eelkõige turismiettevõtete vajadustele. Strateegia elluviimisel keskendutakse tuvastatud katsumustele – eeskätt turismi kohanemisele kliimamuutustega ning turismi, maastiku ja ehituskultuuri vahelise kokkupuute potentsiaali tõstmisele, samuti turismi tööturu küsimusele. Samuti keskendutakse riiklike investeeringute edendamise ajakohastamisele ja tugevdamisele. Pikemas perspektiivis on OECD hinnangul Šveitsi turismi strateegilised väljakutsed digitaliseerimine, muutuv reisikäitumine, kliimamuutused, alla keskmise tootlikkus ja tööturg. Digitaliseerimine võib aidata lahendada teisi probleeme (näiteks paljude mikroettevõtete madalat tootlikkust), muutes tööprotsessi tõhusamaks ning jõutades uusi koostöö- ja koordineerimisvorme. (OECD 2022, „Switzerland“)

Turismistrateegia lähtub omakorda valitsuse „Kestliku arengu strateegiast 2030“ (2030 Sustainable Development Strategy), mis seab (tulenevalt ÜRO säästva arengu kavast) kolm prioriteeti: kestlik tarbimine ja tootmine; kliima, energia ja elurikkus; võrdsed võimalused. (OECD 2022, „Switzerland“) Ka on Šveitsi valitsuse (Federal Council) soov edendada veelgi enam innovatsiooni turismis. 2022. aasta suvel otsustati suurendada riiklikku osalust Innotour²⁰ projektides perioodiks 2023–2026 maksimaalsest 50%-st 70%-ni, mis tähendab lisaks u 20 miljoni euro (20 mln franki = 20,0632 mln eurot, 1 CHF = 1.00316 EUR²¹) panustamist turismisektori innovatsiooniprojektidesse. (OECD 2022, „Switzerland“) Innotour on üks majandusministeeriumi (SECO) peamisi turismisektori rahastusinstrumente, mis läbi finantseeritakse ka kestlikkuse panustamist.

Üks Šveitsi turismistrateegia prioriteete on toetada turismisektoris tegutsejate kasumlikkust, mis ühtlasi muudab ettevõtteid kriisis säilienõtkemaks. See omakorda tähendab toimetulekut muutuvates oludes, aga ka keskkonnaga vastutustundlikult ümberkäimist ja sotsiaalsete kohustuste täitmist. Seeläbi panustab turismistrateegia kõigisse kolme kestlikkuse tahku: majandus, keskkond ja ühiskond. Turismistrateegiast tulenev panus kestlikku arengusse hõlmab ka võimalike poliitikavaldkondade vaheliste konfliktide varajast tuvastamist ja lahenduste leidmist. Majandusministeerium (State Secretariat for Economic Affairs ehk SECO) teeb koostööd kultuuriameti ja keskkonnaametiga Šveitsi arhitektuuriparandi, kauni maastiku ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks ja toetamiseks ning väärimiseks turismisektori tarbeks. Kui ühised huvid on tuvastatud, saab nende alusel kavandada ja ellu viia konkreetseid projekte. (SECO 2021)

3.4.2. Šveitsi kestliku turismi meetmed

Šveitsi turismipoliitika kujundamise ja elluviimise eest vastutab majandusministeerium. SECO rakendab turismi innovatsiooni, koostöö ja teadmusloome edendamise seadust ja seaduse rakendamise rahastusinstrumenti (Innotour) ning teeb järelevalvet kahe ühingu üle, kelle ülesanne on erinevate turismiga seotud meetmete rakendamine: riigi kui rahvusvahelise sihtkoha turundamise eest vastutav [Switzerland Tourism](#) (ST) ja majutussektori investeeringuid toetav Šveitsi hotellide krediidiühing [Swiss Society for Hotel Credit](#)²². (OECD 2022, „Switzerland“) ST jaoks on strateegiliselt oluline valitsuse esindajatest, majandus- ja strateegilistest partneritest ning kantonite ja linnade esindajatest koosnev turisminõukogu (Switzerland Tourism Council), mis

²⁰ Valitsuse töö *Innotour* rahastusinstrumendi kaudu põhineb 2011. aasta turismi innovatsiooni, koostöö ja teadmusloome edendamise seadusel. *Innotour* teeb just seda, pakkudes turismisektorile kaasaegset rahastamisvahendit, mis aitab eesseisvate väljakutsetega toime tulla ([Swiss Federal Council 2021](#)).

²¹ XE, 2023: <https://www.xe.com/currencyconverter/convert/?Amount=1&From=CHF&To=EUR> [06.02.2023].

²² SCH: <https://www.sgh.ch/fr> [30.09.2023].

arutab ST juhtkonnaga tulevikuteemasid ja mängib seega olulist rolli Šveitsi turismi korraldamises. ([ST 2021a](#))

Lisaks ülalnimetatud turismiga tegelevatele riiklikele üksustele tegutseb veel turismiliit [Swiss Tourism Federation](#) (STF), mis ei ole riiklikult rahastatud. Turismiliitu kuulub 500 liiget turismisektorist – turismiorganisatsioonid ja ettevõtted (ka muudest valdkondadest). STF-i peamine väljund on turismisektori toetamine, esindades turismisektoris osalejate huve nii avalikkuse ees kui ka poliitilistes otsustes. Riiklikul tasemel hoiab turismiliit päevakorral teatud teemasid, nagu kestlikkus, kvaliteet, innovatsioon, digitaliseerimine jm. ([STF „Kes me oleme“](#))

3.4.2.1. Kestlikkuse kompetentsikeskus (KONA)

2022. aasta kevadel loodi STF-i juurde [kestlikkuse kompetentsikeskus KONA](#), mille asutamine põhineb turismiliidu ja selle võtmeliikmete ühisel arusaamal kestlikkuse edasiarendamisest. Seda toetab ka turismisektori huvirühmade vajaduste analüüs, mis on selgelt näidanud, et kestlikkuse küsimuste jaoks soovitakse kontaktpunkti. Keskust kutsutakse andma otsustavat panust Šveitsi turismi kujundamisse kestlikkuse liidriks ning seeläbi säästva arengu eesmärkide (SDG-d) ja 2030. aasta tegevuskava saavutamisse. Kompetentsikeskuse ülesanded on järgmised:

- kestliku turismi alaste teadmiste arendamine ja edasiandmine;
- ressursside koondamine ja sünergia loomine kogu sektoris;
- kogukondade ja asjakohaste huvirühmade võrgustiku loomine;
- kestlikkuse meetmete rakendamine;
- kestlikkuse mõõtmine ja aruandlus. ([STF „Kestlikkuse kompetentsikeskus \(KONA\)“](#))

3.4.2.2. Swisstainable liikumine ja bränd

Šveits on võtnud eesmärgiks saada [maailma kestlikumaks reisisihtkohaks](#), Switzerland Tourismi juhtlause on alates 2019. aastast olnud „Meie loodus annab teile energiat“. 2021. aastal algatas Switzerland Tourism koostöös turismiliidu (STF) ja sektori katuseorganisatsioonidega kestliku turismi programmi ja brändi [Swisstainable](#), et tuua kestlikkus tarbijate ja üldsuse teadvusse teadlikuma ja keskkonda väärtustava, kuid mitte piirava reisimise viisina. ([ST 2021a](#), [2021b](#)) Samas on see võimalus Šveitsi turundust ülemaailmselt tutvustada ja pakkuda turistile ühtset riiklikku kestliku turismi märgist. ([STF 2023](#))

Swisstainable programmi väljatöötamine võttis aega kolm aastat. Programmi puhul on tähtis, et see oleks suunatud kogu turismisektorile, mistõttu selle loomise olid ja töösse on kaasatud erinevad sektori katuseorganisatsioonid ja akadeemiline partner. Praegu on Swisstainable programm KONA kompetentsikeskuse all ning ST ja turismiliidu (STF) vastutada, kusjuures ST tegeleb turundamisega, STF haldamise, tootearenduse ja muu sisulisega ning akadeemiline partner kvalifikatsiooni ja sertifikaatidega. (Bacher 2023)

Swisstainable programm on osa Šveitsi turismistrateegiast ning selle eesmärk on panustada Šveitsi turismi kestlikku arendamisse, lähtudes külastajate, kohalike ja keskkonna huvidest. Programmi eesmärk on koondada ühe brändi alla kestlikkusele pühendunud turismiettevõtted, et külastajatel oleks hõlbus kestlikke turismipakkumisi tuvastada. Samal ajal püüab programm aina enam motiveerida sektori ettevõtteid, et nad panustaksid Šveitsi kui turismisihtkoha kestlikku arendamisse. Iga programmiga liitunud ettevõtte võib kasutada Swisstainable märgist ja seeläbi kommunikeerida pühendumust kestlikkusele. ([ST 2021b](#))

Swisstainable programm on praegu suunatud turismiettevõtetele ja -organisatsioonidele ning tänaseks on sellega liitunud üle 1600 ettevõtte ([STF 2023](#)), kusjuures eesmärk on kasvatada 2023. aasta lõpuks liitujate arv 4000-ni. Programmis saavad osaleda nii kestliku turismi teerajajad kui ka alles kestlikkuse teekonnale asuvad ettevõtted ([STF](#), „Swisstainable“, [ST 2021a](#)). Swisstainable programmiga liitumine on tasuta. Erinevate eelduste ja erineva pühendumuse arvestamiseks on kestlikkuse programm jagatud kolmeks tasemeks, mille vahel saab liikuda: [pühendunud](#) (*committed*), [tegutseja](#) (*engaged*) ja [eestvedaja](#) (*leading*). Kõigi alus on soov pühenduda kestlikule ärijuhtimisele ja oma ettevõtet kestlikkuse suunas edasi arendada. ([ST 2021b](#))

1. Esimene tase põhineb ettevõtte otsusel pühenduda kestlikuma tegutsemise poole liikumisele. Esimene samm on lepingu allkirjastamine, millega kinnitatakse oma pühendumist kestlikkusele ja programmi väärtustega nõustumist. Seejärel läbitakse „kestlikkuse hindamine“ („*sustainability check*“), mis on 17 SDG-I ja GSTC kriteeriumidel põhinev enesekohane küsimustik, ning sõnastatakse vähemalt kolm kestlikkuse meedet, mida järgneva 24 kuu jooksul rakendada. ([ST 2021b](#)) Siin on oluline lihtsalt osavõtt, mitte tulemus, nagu rõhutas intervjuus Šveitsi turismiliidu kestlikkuse juht [Romy Bacher](#) (Bacher 2023).
2. „Tegutseja“ tasemel on lisaks nõutav kolmanda osapoolle kestlikkuse sertifikaat või muu tunnistus vähemalt ühes kestlikkuse valdkonnas (keskkond, majandus, ühiskond).
3. „Eestvedajatel“ on juba kõiki valdkondi hõlmav ja tunnustatud kestlikkuse sertifikaat, mida kolmandad osapooled regulaarselt auditeerivad. ([ST 2021b](#))

Programm põhineb 90 erineval rahvusvahelisel ja kohalikul sertifikaadil ja mitmesugustel kriteeriumidel. Iga sertifikaati ei arvestata – seda otsustab ja kontrollib akadeemiline partner ([ST 2021b](#)). Samuti on plaanis muuta programmi tingimusi nii, et programm kestaks kuni aasta (märgise saamiseni), sest praegu ei ole ajalimiiti. Küll on iga kahe aasta tagant ette nähtud n-ö audit, kontrollvestlus, et vaadata, kuidas ettevõtte programmis edasi liigub. (Bacher 2023)

Lisaks tunnustusele ja logo kasutamise võimalusele pakub Swisstainable ettevõtetele kohalolekut turistile suunatud reisiplaneerimise veebilehel [MySwitzerland.com](#) ning osalemist ühisturunduses. Liitunud ettevõtted on osa *online*-kogukonnast, kus saab jagada teadmisi-kogemusi, saadetakse uudiskirju (partnerlussuhted ja kogukond on tähtis osa programmist) ning korraldatakse ka *offline*-üritusi ja -töötubasid. (Bacher 2023, [ST 2021b](#))

Praegu töötatakse välja ka sihtkohtadele suunatud programmi [Sustainable Destination](#), mis plaanide kohaselt algab aprillis 2023. Sihtkohtade puhul on Bacheri sõnul oluline tagada, et kindel protsent ettevõtteid sihtkohas on juba Swisstainable märgisega ning et partnerid teevad samuti samme kestlikkuse suunas (nn Swisstainable Penetration). Lisaks on kavas lisada ettevõtete ja organisatsioonide programmi ürituste osa, et saaks sertifitseerida kestlikke üritusi. (Bacher 2023)

Swisstainable brändi raames tutvustati 2021. a suvel ka esimesi kestliku turunduse tooteid: suvist GA reisikaarti ja kogemuste poodi („Experiences“ alaleht [MySwitzerland.com](#) veebis). Ühistranspordi eripakkumine innustas siseriiklikke reisijaid suve säästvalt kogema, samas kui pood tutvustas kestlikke puhkuseelamusi kogu riigist. Suvine reisikaart andis võimaluse reisida ühistranspordiga kogu Šveitsis – linnades, maapiirkondades, järvedel, mägedes ja orgudes – kuuhinnaga 331 EUR (330 CHF, 1 CHF = 1.00316 EUR²³). ([ST 2021a](#))

²³ XE, 2023: <https://www.xe.com/currencyconverter/convert/?Amount=1&From=CHF&To=EUR> [06.02.2023].

3.4.2.3. Muud kestlikud algatused

Šveits on teejuhiks kestliku tuleviku suunal ühe maailma kõige tihedamalt seotud raudteevõrgustiku, tõhusa jäätmekäitluse, valdavalt hüdroenergia kasutamise ning muljetavaldava õhu- ja veekvaliteediga ([ST, „Swisstainable...“](#)).

Muud kestlikud algatused:

- **Autovabad sihtkohad:** mitmed turismisihtkohad ei olegi geograafilise asukoha tõttu ligipääsetavad autoga, vaid kõistee, muu ühistranspordiga või jala. ([ST, „Autovabad sihtkohad“](#))
- **Šveits ja mobiilsus:** SwitzerlandMobility on veebiplatvorm ja mobiilirakendus aktiivse puhkuse kavandamiseks, pakkudes ühtselt tähistatud matkaradasid kogu riigis, mis on suurepäraselt ühistranspordiga kooskõlastatud. ([ST, „SwitzerlandMobility“](#))
- **Swiss Travel Pass:** välituristile mõeldud reisipass pakub piiramatu reisimise võimalust rongi, bussi ja paadiga kogu riigi piires ning sisaldab tasuta sissepääsu 500 muuseumisse. ([ST, „Swiss Travel Pass“](#))
- **SDG Dialoog** Šveitsi turismi üle (*Swiss Tourism4SDGs*) on platvorm, mis edendab suhtlust turismisektoris, teavitab erinevatest turismialgatustest ja loob seeläbi väärtuslikku võrgustikku. ([STF, „SDG Dialoog Šveitsi turismi üle“](#))
- **OK:GO algatus** ja platvorm võimaldab turismisektoris tegutsejatel avaldada oma pakkumiste ja teenuste füüsilise **ligipääsetavuse** informatsiooni liikumiskustega reisijatele. ([OK:GO, „Accessible Switzerland Association“](#))
- Erinevad **kestlikkuse auhinnad:** rohelise ettevõtluse auhind uuenduslikele ettevõtetele, kes ühendavad majandusedu ja ökoloogilise mõju vähendamise; Šveitsi Päikeseenergia auhind; TO DO sotsiaalse ja vastutustundliku turismi auhind; Women's Trophy keskkonnaauhind, mis julgustab naisi, kes näitavad üles erakordset pühendumust loodusele ja keskkonnale, ning auhind Kuldne Vatt (*Watt'Or*) – energia tipptaseme märgis, millega energeetikaamet eristab igal aastal Šveitsi energiaprojekte, ettevõtteid ja organisatsioone, kes on pühendunud uuenduste ja praktiliste lahenduste kaudu edukale energiatulevikule. ([STF, „Kestlikkuse auhinnad“](#))

SECO ja Innotouri rahastatud kestlike parkide projekt (2020—2023): **Šveitsi parkide kestlikkuse näidislahendused turismi väärtusahelas**. Säästva arengu näidispiirkondadena soovivad pargid lõimida oma väärtused – mis peegeldavad nende kestlikkuse nägemust – kõigisse oma tegevustesse, sh parkide turismi juhtimisse ja edasiarendamisse. Innotouri abil tugevdavad pargid oma kestlikkust kogu turismiteenuste ahela ulatuses: täiustavad küllastajatele suunatud teavet, julgustavad kestlikku liikuvust, hindavad ja kasutavad maastike turismipotentsiaali, panustavad kultuuri ja traditsioonidesse, suurendavad parkides ööbimiste arvu, arendavad toidukunstile orienteeritud turismi, edendavad turismi kättesaadavust (sh ligipääsetavust) kõigile. ([SECO 2022](#))

3.5. Uus-Meremaa

3.5.1. Hetkeolukord ja tulevikusuunad

2019. aastal avaldas Uus-Meremaa-Aotearoa valitsus **turismistrateegia (2019—2025)**, millega nähakse ette valitsuse juhtroll turismi vallas, tagamaks, et turism rikastab Uus-Meremaad tootlikuma, kestlikuma ja kaasavama kasvu kaudu. Prioriteetsed meetmed selle saavutamiseks keskenduvad turismisüsteemi koordineerimisele, pikaajaliste kestlike rahastamismehhanismide

väljatöötamisele, sihtkoha arendamise ja planeerimise hõlbustamisele ning parematele andmetele ja teadmistele. (OECD 2022, „New Zealand“)

Aastatel 2020–2021 pakkus Uus-Meremaa turismisektorile mitmekülgset tuge, et võimaldada sellel pandeemiast taastuda. 2020. aastal saadi kohest toetust kogu majandust hõlmavatest toetusmeetmetest, sealhulgas 990 miljonit EUR (1.8 mld NZD, 1 NZD = 0.55034 EUR²⁴) palgatoetuse meetmest ja 157 miljonit EUR (285 mln NZD²⁴) väikeettevõtete rahavoo meetmest. Samuti anti 220 miljoni EUR (400 mln NZD²⁴) suurune turismi taastamise pakett, millega rahastati mitmesuguseid algatusi, sealhulgas strateegiliste turismivarade kaitse programmi. (OECD 2022, „New Zealand“)

2021. aastal investeeriti 110 miljonit EUR (200 mln NZD²⁴) „Turismikogukondade tugi- ja lähtestamiskava“ uutesse programmidesse, nagu psühhosotsiaalne tugi ja heaoluteenused, väikeettevõtete tugi, turismiinfrastruktuur, looduskaitseala ja Māori kogukonna areng. Kava keskendus viiele kogukonnale – Queenstown Lakes, Southland (fookusega Te Anaul ja Fiordlandil), Kaikōura, Mackenzie ning Westland (fookusega Fox Glacieril and Franz Josefil) –, mille kohalikud majandused sõltuvad suurel määral rahvusvahelisest turismist, edendades samal ajal üleriigilist turismisektori nn lähtestamist (*re-set*). (OECD 2022, „New Zealand“ Piirkondlikud ja üleriigilised pandeemiajärgse elavdamise algatused (sh lõigu alguses nimetatud programmid) on suunatud sektori kestlikumaks ja vastupidavamaks muutmisele (MBIE 2022).

Uus-Meremaa on võtnud pandeemiat võimalusena kiirendada töövoogusid, mis keskenduvad turismisektori muutmisele taastavaks (regeneratiivseks) mudeliks. Fookus on nihkumas ellujäämiselt ja taastumiselt turismisektori toetamisele. Turismiminister kuulutas välja neli peamist põhimõtet, mis juhivad turismisektori taastumist ja ümberkujundamist:

1. „Uhiuus-Meremaa“ („Brand New Zealand“) brändi edendamine, et rahvusvahelised reisijad näeksid Uus-Meremaad juhtiva ambitsioonika sihtkohana;
2. turismi taastamine kestliku ja regeneratiivse mudeli alusel;
3. turismi kulude ja negatiivsete mõjude leevendamise tagamine või küllastajakogemuse hinna hulka arvestamine;
4. ning valitsuse ja tööstuse vaheliste partnerlussuhete loomine. (OECD 2022, „New Zealand“)

Uus-Meremaa valitsuse 2022/2023. aasta eelarvest on otseselt turismile ette nähtud 163 miljonit EUR (296 mln NZD²⁴), mis jaguneb järgmiselt:

- 61.7 miljonit EUR (112 mln NZD²⁴) turismiametile (TNZ) Uus-Meremaa turustamiseks võtmeriikides turismi- ja ettevõtluse sihtkohana;
- 29.7 miljonit EUR (54 mln NZD²⁴) turismiinnovatsiooniprogrammi arendamiseks;
 - 2022. aastal teatas turismiminister 29.7 miljoni EUR (54 mln NZD²⁴) suurusest turismisektori taastamise innovatsiooniprogrammist, mille eesmärk on aidata stimuleerida üleminekut taastavale, vähese süsinikuheitega, tootlikule ja uuenduslikule turismisektorile. Programm on suunatud ümberkujundavatele algatustele, mis on tulemuslikud kliima, keskkonnasäästlikkuse ja tehnoloogia valdkondades, parandavad sektori vastupanuvõimet või edendavad ja kaitsevad maooride jaoks sotsiaalselt ja kultuuriliselt väärtuslikku pärandit kogu küllastajatekonna vältel.

²⁴ XE, 2023: <https://www.xe.com/currencyconverter/convert/?Amount=1&From=NZD&To=EUR> [13.09.2023].

- 17.6 miljonit EUR (32 mln NZD²⁴) **turismiinfrastruktuuri**, sh jalgrattateede rahastamiseks;
- 1.7 miljonit EUR (3 mln NZD²⁴) **turismiandmete täiustamiseks**;
 - 2022. aastal nimetati ametisse turismiinfo **kaasjuhtimisrühm** (Tourism Data Co-Governance Group), kes võtab juhtrolli turismiandmete kogumises, levitamises ja mõistmises ning annab soovitusi tulevaste investeeringute tegemiseks turismiandmetesse. Turismisektori ja valitsuse esindajad on kokku leppinud, et ühiselt hallatav andmesüsteem oleks turismiinfo kasutajate jaoks väärtuslik.
- ja täiendav rahastus COVID-19 reageerimisprogrammi (*response programme*) kohustuste täitmiseks. ([OECD 2022, „New Zealand“](#))

Uus-Meremaa turismi rahastamise eripära on tulu **rahvusvaheliste külastajate (turismi ja loodushoiu) maksust**; tulu on seotud rahvusvaheliste külastajate arvuga ning maksu peab tasuma enamik rahvusvahelistest turistidest. Aastatel 2022–2023 suunati 5 miljonit NZD maksutulu turismiandmete täiendavaks rahastuseks, et luua ühiselt hallatav andmesüsteem ning tagada andmete kogumise, levitamise ja tõlgendamise ühtne juhtimine (selleks määratigi ametisse andmete kaasjuhtimisrühm, Data Co-Governance Group). ([OECD 2022, „New Zealand“](#))

3.5.1.1. Turismisektori ümberkujundamise kava

2021. aastal teatas Uus-Meremaa turismiminister, et alustatakse tööd **turismisektori ümberkujundamise kavaga**²⁵ (Industry Transformation Plan ehk ITP), mille üldeesmärk on luua taastav (regeneratiivne) turismimudel²⁶ ehk sektor, mis lisaks majandusliku väärtuse loomisele panustab kogukonna ja keskkonna heaolule. Kava luuakse ja viiakse ellu valitsuse, turismiettevõtete, maooride, ametiühingute ja töötajate partnerluses. Turismi ümberkujundamise kava rakendatakse etappidena, keskendudes süsteemse muutuse saavutamiseks vajalikele sihipärastele meetmetele. ([MBIE 2023a, OECD 2022, „New Zealand“](#))

Esimeses etapis keskendutakse **Paremale Tööle** (Better Work), järgides valmivat tegevuskava, milles pannakse paika rida meetmeid, mida sektoris osalejad saavad tööjöküsimuste lahendamiseks rakendada. Tegevuskava töötab välja selle jaoks loodud juhtrühm (Better Work ITP Leadership Group). Parema Töö etapis tegeletakse kaheksa sammu abil mitmete **turismitööjõu süsteemsete probleemidega**, sh hooajalisusest tingitud tööjõu nõudluse muutlikkus, madal palk ja kehvad töötingimused, (väikeste) ettevõtete võimetus tööjõudu tõhusalt hallata ja vähene panustamine tööjõu koolitamisega, raskused eeskätt kohaliku oskustööjõu ligimeelitamise ja hoidmisega ning ebapiisav investeerimine nii praegusele kui ka tulevikunõudlusele vastavate oskuste arendamisse. ([MBIE 2023a, 2023b, OECD 2022, „New Zealand“](#))

Teine etapp keskendub **keskkonnale**. Etapi eesmärk on tagada, et turismisektor kaitseks ja taastaks keskkonda. Ka selle etapi läbimiseks koostab vastav juhtrühm tegevuskava. Keskkonna etapp keskendub olemasolevatele turismi keskkonnamõju analüüsidele ja turismisektori strateegiatele ning näidetele turismisektori keskkonnamõju vähendamiseks ja looduse taastamisest, toetudes kolmele aluspõhimõttele:

²⁵ Turismisektori ümberkujundamise kava paigutub Valitsuse Tööstuse Strateegia (*Government's Industry Strategy*) raamistikku ja on üks seitsmest sarnasest sektoristrateegiast (teised sektorid, mis sarnast kava arendavad ja rakendavad on põllumajandus, digitehnoloogia, toidutööstus, kõrgtehnoloogiline tootmine, metsandus ja puidutööstus ning ehitus).

²⁶ Taastav turismimudel jätab inimesed, kogukonnad ja keskkonna paremana kui enne ja seda võib mõista kestlikkuse laiendusena. ([MBIE 2023a](#)) Ka intervjuueeritud ekspert Nõmm (2023) rõhutas, et Uus-Meremaal on trend „regeneratiivne“ ja „dekarboniseerimine“, „kestlikkus“ aga mitte – see on „moest väljas“.

- kliimamuutustega kohanemine – arusaamine kliimamuutuste mõjust turismisektorile ja meetmete rakendamine, tagamaks tööstuse kohanemine kliimasündmustega;
- kliimamuutuste leevendamine – turismi muutmine vähese süsinikuheitega tööstusharuks;
- positiivsete ökoloogiliste tulemuste, näiteks bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide taastamise edendamine. (MBIE 2022a)

Neist esimese edendamiseks on valitsus rahastanud [Aotearoa Circle](#)’it, et toetada ITP eelarvest külustusmajanduse kohandamise juhiste (Visitor Economy Adaptation Roadmap) väljatöötamist (MBIE 2022a). Aotearoa Circle on vabatahtlik algatus, mis toob kokku avaliku ja erasektori juhid, et uurida kohalikku loodusvarade seisundit ja pühenduda meetmetele, mis peataksid ja pööraksid ümber nende vähenemise ([The Aotearoa Circle, „About Us”](#)). Juhistes määratakse kindlaks riskid, mida kliimamuutused turismisektorile kujutavad, ning meetmed, millega tagatakse turismisektori võime kohaneda kliimamuutuste mõjudega. Aotearoa Circle töötab välja juhiste rakenduskava ning veel väljatöötamise etapis olevas ITP keskkonnafaasi tegevuskavas on võimalik selle meetmeid kajastada, neid edasi arendada ja edendada. (MBIE, „Phase 2: Environment”, 2022a, 2023a)

Intervjuust Uus-Meremaal sealset turismisektorit tudeeriva turismieksperti Andrus H. Nõmmega (2023) selgub, et praegu puudub Uus-Meremaal kehtiv üleriiklik kestlikkuse juhtimise kava või kestliku turismi programm. Lootust annab aga just Aotearoa Circle, millest võib kujuneda nimelt selline keskne juhtimine, mis puudu on – võimalik, et Aotearoa Circle’i väljatöötatavast keskkonnajuhtimiskavast tuleneb Tourism Industry Associationile (TIA), keskkonnahoiu ametile või kellelegi teisele uus funktsioon või ülesanne välja töötada riiklik programm. Nõmme sõnul on paljud algatused või varasemad soovitused viimasel ajal soiku jäänud, sest keegi ei võta vastutust. (Nõmm 2023)

3.5.2. Uus-Meremaa kestliku turismi meetmed

Turismiministrile (ettevõtlus-, innovatsiooni- ja tööhõiveministerium) alluv Uus-Meremaa turismiamet ([Tourism New Zealand](#) ehk TNZ) turundab riiki rahvusvaheliselt turismisihtkohana (OECD 2022, „New Zealand”). Sektori tegevustest on oluline mainida turismiliitu TIA ([Tourism Industry Association](#)) ja selle keskkonnaprogrammi „[Tourism 2025 & Beyond](#)”. Programm lubab anda selged suunised kestliku turismisektori poole liikumiseks (TIA, „[Tourism 2025 & Beyond](#)”). Programmist kasvas välja ka „[Turismi kestlikkuse lubadus](#)” (Tourism Sustainability Commitment ehk TSC), mis annab liitunud ettevõtetele 12 eesmärki, mille poole nad saavad püüelda ([TSC, „About the Tourism Sustainability Commitment”](#)). Kestlikkuse ja keskkonnateemadega tegeleb veel keskkonnahoiuamet (Department of Conservation), mis on Nõmme hinnangul RMK ja kultuuriväärtuste ameti vahepealne institutsioon ehk haldab kultuuriväärtusi, näiteks enamikku muuseumidest, aga ka loodust ja matkaradu (Nõmm 2023).

Kohalikul tasandil pakuvad omavalitsused turismiga seotud infrastruktuuri ja planeerimisraamistikke, et aidata kogukondadel turismi kasvatada ja selle väljakutsetega toime tulla. Piirkondlikud turismiorganisatsioonid (Regional Tourism Organisations ehk RTO-d) on traditsiooniliselt vastutanud oma sihtkohtade reklaamimise eest nii välis- kui ka siseturistidele. Viimastel aastatel on RTO-d võtnud enda peale ka kohalike huvirühmade kokkuviiamise, eesmärgiga töötada välja sihtkoha arendamise kavad, et tagada muuhulgas turismisihtkohtade kestlikkus. 2022. aasta lõpuks pidi igal RTO-l olema oma piirkondlik sihtkoha haldamise plaan. Piirkondlikke turismiorganisatsioone rahastavad ja juhivad suures osas kohalikud või piirkondlikud volikogud, kusjuures mõned RTO-d saavad lisavahendeid muudest allikatest, sealhulgas valitsuselt, sektori kohalikest aastastest liikmetasudest ja partneritelt. RTO-sid koondab liikmesorganisatsioon Regional Tourism New Zealand (RTNZ). (OECD 2022, „New Zealand”)

Nõmme (2023) sõnul on väga palju vastutust keskkonnateemade eest „visatud“ RTOdele. Ministeerium andis turismi rahastusest osa neile just nimetatud sihtkoha arendamise plaanide kirjutamiseks, kusjuures keskkonnajuhtimine on üks osa plaanidest, ehkki on RTOdele täiesti uus teema. Kuna kõik ei ole neid plaane veel valmis saanud²⁷, on infot seni vähe, aga tegemist on ühe tähtsaima ja suurima hiljutise protsessiga. Keerukas on veel see, et iga piirkonna keskkonnajuhtimine on väga erinev ja kohaspetsiifiline. Lisaks ei ole mitmed RTOd huvitatud keskkonnateemadega tegelemisest (nt Auckland), ehkki jalajälg võib olla mõõdetud. Kokkuvõtvalt ütles Nõmm, et riik on teel sinna, et probleemidega tegeleda ning seda juba väga intensiivselt tehaksegi, ent üldprogrammi peale turismiameti kvaliteediprogrammi Qualmarki (programmi on lähemalt kirjeldatud ülejäärmises alaosas „Qualmark“) praegu ei ole ning keskkonnajalajälg on väga ettevõtte- ja kohaspetsiifiline. Sama tunnistavad regionaalsed arengukavad. (Nõmm 2023, [MBIE 2022b](#))

3.5.2.1. Tourism New Zealand

Turismiamet [Tourism New Zealand](#) (TNZ) vastutab Uus-Meremaa turundamise eest turismisihtkohana peamistel sihtturgudel. Tagamaks, et turism annab rohkem tagasi, kui võtab (looduselt, kohalikelt), sihib TNZ teadlikult kvaliteetset kogemust hindavaid turiste võtmeriikides. TNZ juhendub põhimõttest, et turism panustaks nii majandusse, loodushoidu, kultuuri säilimisse kui ka kohalike heaollu. Lisaks tarbijale suunatud otseturundusele pakub TNZ turismiettevõtetele [koolitus-, turundus- ja meediaprogrammi](#), tagamaks, et Uus-Meremaa kui turismisihtkoha turustajad oskaksid seda hästi teha. ([TNZ, „What We Do“](#))

Uus-Meremaa valitsus teatas 2020. aasta detsembris, et plaanib saavutada süsinikuneutraalsuse juba 2025. aastaks. TNZ jaoks tähendab see eelkõige oma süsinikuheite hindamist ja vähendamise eesmärkide seadmist (2022. a lõpuks). Kestliku ja taastava (regeneratiivse) turismi toetamisel peab TNZ olulisimaks oma partnerlussuhteid [Trees That Count](#)²⁸ puude istutamise algatuse ja [Tiaki Promise](#) kestliku reisimise juhtrühmaga ning TNZ enda kestliku turismi programmi [Qualmark](#). ([TNZ, „Sustainability“](#))

Tiaki Promise loodi seitsme turismisektori organisatsiooni (Tourism New Zealand, Air New Zealand, the Department of Conservation, Tourism Industry Aotearoa, Local Government New Zealand, New Zealand Māori Tourism ja Tourism Holdings Ltd) koostöös ning see kutsub turismiettevõtteid üles propageerima ja turiste harrastama hoolivat (kestlikku) reisimist. Sisuliselt on see kokkulepe hoolida kohalikust loodusest, inimestest ja kultuurist, vastavate praktiliste sammude astumine ning selle lubaduse ja hoolimise turundamine, kasutades Tiaki Promise materjale (juhendeid, brošüüre, videoid). ([Tiaki](#))

3.5.2.2. Qualmark

Qualmark on turismiameti organisatsioon kvaliteedi tagamiseks ja usaldusväärse info jagamiseks kvaliteetse reisikogemuse kohta Uus-Meremaal. Qualmark on ühtlasi akrediteerimisprogramm, mis aitab ettevõtetel muuta oma tegevust kestlikumaks nii inimeste, planeedi kui ka kasumi vaatenurgast ning seeläbi suurendada ettevõtete konkurentsivõimet. Märgisega tunnustatakse vaid kvaliteetset kestlikku kogemust pakkuvaid ettevõtteid, mis on läbinud sõltumatu kontrolli. Hetkeseisuga on programmiga liitunud üle 2000 ettevõtte. ([Qualmark](#))

Turismiettevõtete kestlikkuse kvaliteedimärgise abil hinnatakse ja tunnustatakse ettevõtteid lähtuvalt kolmest aluspõhimõttest:

27 Queenstowni plaan on valmis ja leitav: <https://rtnz.org.nz/rto-destination-queenstown/> [13.09.2023].

28 Trees That Count: <https://treesthatcount.co.nz/> [13.09.2023].

- väike jalajälg – keskkonnasõbralikkus ja terviklik kestlik kogemus;
- turvalisus ja usaldusväärsus – ohutus iseloomustab iga kogemust;
- soe vastuvõtt ja külalislahkus.

Kestlikkuse hindamise kriteeriumid tulenevad neljast valdkonnast:

- majandus;
- ühiskond ja inimesed;
- keskkond ja kultuur;
- ning tervis, ohutus ja heaolu.

Lisanduvad ka kriteeriumid sõltuvalt tegutsemisvaldkonnast – näiteks hotellindus, kanuu- või seljakotimatjade korraldamine, transpordiettevõtlus jne. ([Qualmark 2021](#))

Kohapealse auditi järgselt tunnustatakse ettevõtteid **pronks-, hõbe- või kuldmärgisega**; majutusettevõtteid hinnatakse lisaks viietärnisüsteemis. **Pronksiga** hinnatakse ettevõtteid, kes vastavad kõikidele miinimumstandarditele ning keda iseloomustab kõrgetasemeline professionaalsus, teadlikkus oma keskkonnamõjust ja kliendikesksus. **Hõbe** märgib nõudlikke turismiettevõtteid, kes ületavad pidevalt külastajate ootusi, keda iseloomustab ettenägelik juhtimisstiil ning kes järjepidevalt tegelevad oma majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnavalase tegevuse parandamisega. **Kullaga** tunnustatakse parimaid kestliku turismi ettevõtteid, kelle lahutamatu osa on erakordse kliendikogemuse pakkumine ning kes rajavad teed Uus-Meremaa turismisektori muutmisele maailmatasemel kestlikuks külastuskohaks. Viietärnisüsteemis hinnatakse majutusasutusi ja -teenuseid: üks tärn viitab kliendi miinimumnõudmistele vastamisele ning viis tärn tähistab parimaid asutusi ja teenuseid Uus-Meremaal. ([Qualmark 2021](#)) Selgitustest nähtub ja Nömm (2023) kinnitab, et tegemist on rohkem kvaliteedi- kui kestlikkuse programmiga.

Qualmarki akrediteeringuga saavad ettevõtted osa TNZ teenustest, sh nõustamine, hindamine turismiekspertidilt ja parendusvõimaluste väljaselgitamine, turismoote esmajärjekorras kajastamine TNZ tarbijatele suunatud veebilehel newzealand.com, kaasamine TNZ kaubandusvaldkonna tutvustustesse, osalemine TNZ meediakanalites, üleriigiline reklaam i-SITE võrgustiku kaudu, eelis ülemaailmses kaubanduslikus teabevahetuses ja koolituses reisimüüjatega jm. 2022. aasta alguses oli Qualmark taotlejale tasuta kuni piiride avamiseni kõigile põhilistele sihtturgudele (hetkel pole seda infot uuendatud). ([Qualmark 2022](#))

3.6. Riikide parimate praktikate mõju analüüs

Et hinnata riikide ülaltoodud ülevaadetes kirjeldatud kestliku turismi meetmeid, toome allolevas tabelis välja nende tugevused ja kitsaskohad. Seejärel oleme analüüsinud olulisemate kestlikkuse praktikate kohaldatavust Eestile, hinnates praktikate potentsiaalset **mõju ja teostatavust** järgmistest kriteeriumitest lähtuvalt.

MÕJU: Mil määral toob tegevus kaasa märkimisväärse muutuse või tulemused

Kõrge	Keskmine	Madal
Tegevused, millel on potentsiaal tuua kaasa oluline muutus	Tegevused, mis võiksid tuua kaasa mõningase kasuliku muutuse	Tegevused, mis tõenäoliselt toovad kaasa väikse muutuse

TEOSTATAVUS: Tegevuse saavutatavus, arvestades praeguseid ressursse, piiranguid ja võimekust

Kõrge	Keskmine	Madal
Tegevused, mis tõenäoliselt saavutatakse viie aasta perspektiivis	Tegevused, mis võivad saavutamiseks nõuda mõningaid muudatusi või märkimisväärseid lisaressursse	Tegevused, mis tõenäoliselt ei ole saavutatavad praeguses olukorras ja piirangutes

3.6.1. Praktikate analüüs

NÄITEID RIIKIDEST	TUGEVUSED	KITSASKOHAD	MÕJU	TEOSTATAVUS
PRAKTIKA: Kestlikkus on turismistrateegias läbiv teema				
<p>Soomes</p> <p>Rootsis</p> <p>Sloveenias</p> <p>Šveitsis</p> <p>Uus-Meremaal</p>	<p>Strateegia sisaldab konkreetseid meetmeid ja juhiseid riigisektorile seatud eesmärkide täitmiseks, nt Sloveenia strateegiasse on sisse kirjutatud, et ministeerium peaks rahastama kestlikke ettevõtteid ja riikliku kestliku turismi programmi juurde tuleb palgata inimene</p>	<p>Strateegia võib olla liiga üldine ning mitte sisaldada konkreetseid tegevusi ega kohustada sektori asjaosalisi</p>	<p>Kõrge</p> <p>Annab selge kestlikkuse suuna strateegiast lähtuvatele tegevusplaanidele</p>	<p>Kõrge</p> <p>MKM on hakanud koostama Eesti turismi pikka visiooni, milles on kestlikkus keskne teema ja seega tõenäoliselt ka järgmises 2025+ turismistrateegias</p>
PRAKTIKA: Koostöö turismistrateegia elluviimisel				
<p>Soomes nõustab valitsust ja ministeeriume mh turismistrateegia küsimustes ning jälgib strateegiast tulenevate meetmete mõju valdkondade ülene turismi töögrupp, kuhu kuuluvad turismisektori jaoks võtmetähtsusega ministeeriumid, regionaalnõukogud, riigiasutused, piirkondlikud turismiorganisatsioonid, reisifirmad ning teadus- ja haridusasutused ja -organisatsioonid.</p> <p>Šveitsis teeb Switzerland Tourism koostööd valitsuse esindajatest, majandus- ja strateegilistest partneritest</p>	<p>Koondab erinevate valdkondade ekspertteadmist, nii et turismistrateegia on kooskõlas riigi muude sammude-suundadega ja vastupidi.</p> <p>Koostöö ettevõtjatega tagab, et ka turismiteenuse pakkujatel on alati hääl turismisektorisse puutuvates riiklikes arengutes ning riigi strateegilised suunad põhinevad turismisektori arengusuundadel ja trendidel.</p> <p>Koostöö teadus- ja haridusvaldkonnaga tagab, et turismisektori arengusuunad on teaduspõhised ning info turismisektori trendidest jõuab</p>	<p>Sellisel mudelil peab olema välja kujunenud väga selge tööjaotus erinevate institutsioonide vahel, et ei tekiks duubeldamist ja potentsiaalseid konflikte</p>	<p>Keskmine</p> <p>Selline nõukogu on nõuandev, mis tähendab, et ministeeriumidel või valitsusel ei ole kohustust võtta nõukogu sisendit oma otsuste aluseks, ja tegutseb tõenäoliselt sporaadiliselt inimeste põhitöö kõrvalt, mis ei pruugi võimaldada piisavat süvenemist. Kui nõukogu on mõjukas ja süsteemne, võib anda aga valitsusele või ministeeriumidele olulist sisendit. Teisalt võib nõukogu sees erinevate arvamuste konflikt vähendada mõjusust</p>	<p>Keskmine</p> <p>Eestis on turisminõukoda, aga sinna ei kuulu haridusasutuste esindajad ega teisi ministeeriume peale kultuuriministeeriumi</p>

NÄITEID RIIKIDEST	TUGEVUSED	KITSASKOHAD	MÕJU	TEOSTATAVUS
ning kantonite ja linnade esindajatest koosneva turisminõukoguga ja turismiliiduga	turismiharidust pakkuvatesse asutustesse			
PRAKTIKA: Kestlikkuse tegevuskava turismisektorile				
<p>Soomes kliima tegevuskava turismisektorile (loomisel).</p> <p>Uus-Meremaal turismisektori ümberkujundamise kava (loomisel), mis keskendub sektori tööjõuprobleemidele (I etapp) ja keskkonnale (II etapp)</p>	<p>Juhised, kuidas süsinikujalajälge mõõta, kuidas oma tegevusi dekarboniseerida, kuidas rahastust leida jne.</p> <p>Uus-Meremaal:</p> <p>Keskkonnakava kaudu suunatakse rahastus meetmete edendamisse ja rakendamisse, Uus-Meremaal rahastab valitsus seeläbi avaliku ja erasektori juhtidest kokku tulnud Aotearoa Circle algatust juhiste koostamiseks turismisektorile.</p> <p>Juhistes määratakse kindlaks kliimamuutuste riskid turismisektorile ning meetmed turismisektori kliimamuutustega kohanemisvõime tagamiseks.</p> <p>Tööjõu tegevuskava (Better Work) paneb paika meetmed turismisektori osalistele turismitööjõu süsteemsete probleemidega tegelemiseks.</p> <p>Kavad näevad ette konkreetsed meetmed kava</p>	<p>Liiga kliima/keskkonnakeskne ehk ei pruugi võtta arvesse turismi ühiskondlikku ja majanduslikku mõju</p>	<p>Kõrge</p> <p>Riiklikku kestlikkuse tegevuskava oodatakse ja see oleks oluline alus kestlikkuse edendamiseks erinevatel tasanditel</p>	<p>Kõrge</p> <p>Eestis juba MKMi pikka visiooni turismisektorile ja koostatakse kliimaseadust, millel saab olema turismisektorile kaudne mõju läbi teiste sektorite eesmärkide, kuna otseselt teenindussektorile 20.09.2023 avalikult esitletud kliimaseaduse ettepanekute kohaselt eesmärke ega vastutajaid ei seata</p>

NÄITEID RIIKIDEST	TUGEVUSED	KITSASKOHAD	MÕJU	TEOSTATAVUS
	elluviimiseks ning määravad vastutajad			
PRAKTIKA: Valdkondlikud kestlikkuse juhised				
Soomes kestliku turismi juhis organisatsioonidele, kes pakuvad turismiteenust riigi rahvusparkides ja muudel kaitsealadel	Metsähallitus sõlmib turismiteenuse pakkujaga lepingu reeglite järgimiseks. Metsähallitus teeb järelevalvet	Keeruline kontrollida, kas kõik riigile kuuluvatel kaitsealadel ja rahvusparkides reegleid järgivad	Kõrge Tagab, et kaitsealadel ja rahvusparkides teenuseid pakuvad organisatsioonid järgivad ettenähtud reegleid, ning nende üle tehakse järelevalvet	Keskmine RMK võiks seda rakendada
Soomes nelja kõige energiakulukama tööstuse ja üheksa muu sektori ettevõtetele on loodud juhised kasvuhooonegaaside emissiooni oluliseks vähendamiseks 2035. aastaks	Suunatud kõige suurematele saastajatele. Osa valitsuse kliimapoliitikast	Juhiste loomine ja elluviimine on ajakulukas ning rakendamine võiks olla riiklikult koordineeritud	Kõrge Koostamisel oleva kliimaseadusega lubatakse määrata vastutajad, ajakava ja rahastus järgmistele valdkondadele: energeetika, transport, hooned, tööstus, jäätmemajandus, põllumajandus, metsandus ja turbatootmine	Kõrge Eestis on Rohetiigri energia ja ehituse teekaardid, koostamisel kliimaseadus, mis lubab seada eesmärgid ja määrata vastutajad ning rahastuse (küll mitte turismisektorile, aga nagu siinses näites, suurematele saastajatele)
Rootsis UNESCO maailmapärandi ja kultuurikeskkondade kestliku turismi arendamise juhend. Soomes Metsähallituse loodusteenuste ja Soome UNESCO maailmapärandi aladega koostöös valminud kestliku turismi põhimõtted	UNESCO alade arendamise suunised kohandati kohalikele Põhjamaade tingimustele ning metoodikat katsetati ühes maailmapärandisse kuuluvas piirkonnas (Falun). Rootsis rakendatakse käsiraamatut praegu paljudel maailmapärandi nimistusse kuuluvatel aladel ja UNESCO biosfäärikaitsealadel.	Väga spetsiifilisele valdkonnale mõeldud juhised	Madal Puudutab vaid kitsast valdkonda, mis tõenäoliselt juba tegutseb üsna kestlikult	Keskmine Sooe ja Rootsi juhendid saab potentsiaalselt võtta eeskujuks ning rakendamist on võimalik koordineerida UNSECO kohaliku komisjoni või alade võrgustiku kaudu

NÄITEID RIIKIDEST	TUGEVUSED	KITSASKOHAD	MÕJU	TEOSTATAVUS
	Soomes rakendavad Metsähallitus ja UNESCO alad ühiselt väljatöötatud kestliku turismi põhimõtteid läbivalt kõigis oma tegevustes ja koostöös turismiettevõtjatega			
Riiklikud juhised ringmajandusele üleminekuks Soomes	Juhised sisaldavad konkreetseid meetmeid, võtme- ja pilootprojekte nende elluviimiseks. Rahvusvaheliselt tuntud ja tunnustatud	Kõik turismiteenuse pakkujad ei pruugi suuta neid nõudeid täita, arvestades erinevate sektorite eripärasid	Kõrge Praktilised riiklikult koordineeritud juhised on tõenäoliselt läbimõeldud ja tõenduspõhised ning riigi eestvedamine, tugi ja eeskujuga suurendab elluviimise potentsiaali ning seeläbi mõju	Kõrge Juhistes sisalduvad konkreetsed meetmed ja praktilised näited, aga ka kaasas käivad riiklikud algatused pilootprojektide ja võtmeprojektide näol suurendavad teostatavust

PRAKTIKA: Kestlikkuse kompetentsikeskus

Šveitsis kestlikkuse kompetentsikeskus KONA	Šveitsis tegeleb turismi juures tegutsev kestlikkuse kompetentsikeskus kestliku turismi teadmiste arendamise ja jagamisega, kestlikkuse mõõtmise ja aruandlusega, koostöö edendamise ja ressursside koondamisega ning kestlikkuse alase sünergia loomisega turismisektoris	Eelduseks on poliitiline konsensus ja märkimisväärse finantseerimise suunamine kompetentsikeskuse ülalpidamiseks	Kõrge Mitmed uuringus toodud soovitusel eeldavad teaduspõhiseid andmeid otsuste tegemiseks ning põhjendatust ja järjepidevat sisendit, mida kohalikul tasandil tuleks koguda ja koordineerida	Madal Kallis ja ajamahukas. Samas võiks olla kliimaministeeriumi üldine kestlikkuse kompetentsikeskus ja näiteks EIS turismisektorile olulist teadmist koondada ja jagada
---	--	--	--	--

PRAKTIKA: Piirkondliku koostöö ja kestlikkuse edendamine

Rootsis piirkondlikud kestlikkuse edendamise initsiatiivid nagu nt „Stepping Up Sustainability“	Piirkondlik initsiatiiv „Stepping Up Sustainability“ edendab riigiasutuste ja eraettevõtjate koostööd, kõigi jaoks on ühine siht piirkonna turismi kestlik	Sellised algatused on vabatahtlikud, nii et nõuab osapooltelt ja eriti algatajalt suurt initsiatiivi ja motivatsiooni	Kõrge Võimaldab viia teadmuse kestlikust turismist väikeste ja	Kõrge Eestis veavad piirkondades kestlikkust DMOd ja see on juba finantseeritud suund.
---	--	---	---	---

NÄITEID RIIKIDEST	TUGEVUSED	KITSASKOHAD	MÕJU	TEOSTATAVUS
Up Sustainability“ Lääne-Rootsis, Klimat Kommunerna	<p>areng. Kokku on lepitud eesmärgid, mis võtavad arvesse nii keskkonna, kogukonna, külastajate kui ka turismiteenuse pakkujate heaolu, ning vastavad põhimõtted ja tegevused eesmärkide poole liikumiseks.</p> <p>Kliima-omavalitsused (Klimat Kommunerna) koondavad omavalitsusi, kes tahavad olla fossiilkütuste vaba tuleviku poole liikumises eestvedajad. Eesmärk on süsinikuheite vähendamine ning selle saavutamiseks jagatakse kogemusi ja häid näiteid ning tehakse teavitustööd. Võrgustik on teinud ettepaneku sõlmida kliimakokkuleppe kõikide omavalitsustega, et kaasata kõik aktiivselt nn kliimatöösse</p>		maapiirkondade turismiteenuse pakkujateni	Piirkonnad, sh omavalitsused on saavutanud kõrgeid tasemeid programmis Green Destinations
Soomes Hinku võrgustik („Towards Carbon Neutral Municipalities“), mis koondab 100 omavalitsust ja 5 piirkonda, kes on seadnud eesmärgiks vähendada 2030. aastaks kasvuhoonegaaside heidet 80% võrreldes 2007. a tasemega	<p>Edendab koostööd ettevõtete, kodanike, omavalitsuste ja ekspertide vahel.</p> <p>Võrgustik pakub omavalitsustele tuge nn kliimatöös, jagab parimaid praktikaid, toetab erinevate kliimaalgatuste planeerimist, võrgustab ning võimaldab partneritel olla nähtavamad</p>	Keerukus võib tuleneda paljude osapoolte töö koordineerimisest ja ühisest planeerimisest, kuna eri piirkondade vajadused võivad erineda	<p>Kõrge</p> <p>Omavalitsus kaasab ja toetab ettevõtteid ja kodanikke teadlikkuse tõstmisel ja kestlike põhimõtete kasutamisel, võrgustik võimaldab heade praktikate jagamist ja üksteise toetamist omavalitsuse vahel ja koostööd, mis kõik kokku teeb algatuse mõjusaks</p>	<p>Kõrge</p> <p>Eeldab küll omavalitsuste initsiatiivi, aga omavalitsused teavad kõige paremini oma piirkonna hetkeolukorda ja väljakutseid ning kohalikul tasandil on ehk muutusi lihtsam ellu kutsuda. Ka on riigil juba kestlikkuse teemasse puutuvaid meetmeid ja tegevusi omavalitsuste nügimiseks ja toetamiseks. Lisaks on Eestis mitmeid piirkondi ja linnu liitunud Green</p>

NÄITEID RIIKIDEST	TUGEVUSED	KITSASKOHAD	MÕJU	TEOSTATAVUS
				Destinations programmiga, mis soodustab samuti võrgustiku teket ja teiste asjaosaliste kaasamist piirkonnas
Uus-Meremaal turism ja kestlikkuse juhtimine paljuski piirkondlike turismiorganisatsioonide (RTOd) korraldada	Riik osaliselt rahastab. RTOd tegutsevad piirkonna spetsiifikast lähtuvalt, seega on võimalus keskenduda just kohalikele probleemkohtadele, lähtudes kohalikest võimalustest ja hetkeolukorrast	Ei taga riigis ühtset kestliku turismiga tegelemist, sest sõltub palju piirkonnast ja RTOst – mitmed RTOd ei ole huvitatud keskkonnateemadega tegelemisest	Kõrge Kestliku turismi edendamine kohalikul tasandil annab ka väikestele ja maapiirkonnas turismiteenuse pakkujatele toetuste saamise, koolituste ja võrgustumise võimaluse	Kõrge Eeldab sihtfinantseerimist, mida juba ka DMODEle Eestis turismisektoris kestlikkuse edendamiseks võimaldatakse

PRAKTIKA: Riiklik kestliku turismi programm ja märgis

Soomes Sustainable Travel Finland Sloveenias Slovenia Green Šveitsis Swisstainable Uus-Meremaal Qualmark (sertifitseerimisprogramm)	Sisaldab kestlikkuse põhimõtete (rakendamise) alast õpet, töötube, kestlikkuse hetkeolukorra kaardistamist ja kestlikkuse meetmete rakendamist (Soomes). Tasuta, ehkki kestliku turismi meetmete rakendamisega võivad kaasneda kulud, samuti kolmanda osapoole sertifikaadi taotlemisega, mis on Soomes, Sloveenias ja Šveitsis üks tingimus. Soomes ja ajapiiranguta ja aktsepteeritakse erinevaid sertifikaate, et võimalikult paljud erineva suuruse ja tegevusala ettevõtteid saaks liituda.	Soomes on programm tekitanud mitmeid uusi kohalikke sertifikaate, kuna kolmanda osapoole kestlikkuse sertifikaat on üks programmis osalemise samm. Programmi kureeriv Visit Finland peab seda positiivseks, sest see võimaldab väga erinevate teenuste pakkujatel programmiga liituda. Siinses uuringus osalenud turismiteenuse pakkujad on selgelt uute kohalike märgiste tekitamise vastu ja eelistavad rahvusvahelisi tuntud sertifikaate ja süsteeme. Soomes puudub programmil püsiv rahastus.	Kõrge Tõstab teadlikkust kestlikust turismist, eeldab pühendumist ja tegevuskava (ja juhiseid, õpet) kestliku turismi põhimõtete rakendamiseks, pakub võimalust võrgustiku tekkeks teiste kestlike teenusepakkujatega, pakub eelist programmi koordineeriva organisatsiooni (EIS) teenustest osa saada ning eelist teistes riiklikes hangetes ja toetusmeetmetes osaledes	Madal Väljatöötamine ning pikaajaline haldamine nõuab palju ressursse ja väljatöötamine võtab aega. On risk, et täiendava kohaliku märgise väljatöötamine devalveerib märgiste väärtust teenusepakkujate ja tarbijate silmis. Väikses riigis võib eraldiseisva sertifitseerimissüsteemi loomine tekitada riski, kuna on raske tagada selle legitiimsust Uuringus osalenud leiavad, et (kohalikke) märgiseid ei peaks juurde tekitama
--	--	---	--	--

NÄITEID RIIKIDEST	TUGEVUSED	KITSASKOHAD	MÕJU	TEOSTATAVUS
	<p>Soomes ja Sloveenias suunatud nii turismiteenuse pakkujatele kui ka sihtkohtadele.</p> <p>Pakub võrgustikku kogemuste vahetamiseks, sildu era- ja avaliku sektori vahel (Soomes ja Sloveenias on sihtkohtadele nõue, et vähemalt 51% ettevõtetest piirkonnas omavad märgist).</p> <p>Võimaldab monitoorida, kui palju ettevõtteid ja sihtkohti panustavad kestliku turismi põhimõtete rakendamisse.</p> <p>Programmis on erinevad tasemed, mis võimaldab erineval kestlikkuse tasemel olevatel sihtkohtadel/turismiteenuse pakkujatel märgis saada ning jätab arenguvõimaluse järgmisele tasemele edasi liikuda (Sloveenia, Šveits, Uus-Meremaa).</p> <p>Soodustab rahvusvaheliselt tunnustatud sertifikaatide omandamist, koondades juba turul olemasolevaid sertifikaate (Sloveenia, Šveits). See vähendab ka programmi koordineerija kulu, sest siis tegeleb sertifitseerimise ja auditeerimisega kolmas osapool (sertifikaadi väljastaja).</p>	<p>Väikestel ettevõtetel on raskem osaleda, sest lisakulu, seetõttu nende seas pole väga populaarne</p>		

NÄITEID RIIKIDEST	TUGEVUSED	KITSASKOHAD	MÕJU	TEOSTATAVUS
	<p>Põhineb rahvusvahelistel kestlikkuse kriteeriumidel, mida on kohalikele oludele kohandatud (Sloveenia, Šveits).</p> <p>Ühtne märgis annab koostööpartneritele ja tarbijale selge sõnumi, et tegemist on kestliku teenusepakujaga.</p> <p>Saab läbi suunatud turunduse kutsuda sihtkohti/suurimaid saastajaid/väikseid teenusepakujaid jt programmiga liituma</p>			

PRAKTIKA: Alternatiiv riiklikele kestlikkuse programmile ja märgisele: rahvusvaheliste standardite ja märgiste kasutamine

Rootsis propageerib GSTC kestlikkuse kriteeriumide iseseisvat rakendamist Visit Sweden	<p>Turismiteenuse pakujad võtavad ise initsiatiivi ja vastutuse standardeid rakendada ning kestliku turismi poole liikuda.</p> <p>Visit Sweden on GSTC liige ning propageerib GSTC kestlikkuse kriteeriumide rakendamist ja soodustab turismisektoris tegutsejate koostööd</p>	<p>GSTC ei kata kõik turismi tegevusvaldkondi.</p> <p>Riikliku katusmärgise puudumine võib tähendada, et koostööpartner või turist ei orienteeru märgiste süsteemis</p>	<p>Kõrge</p> <p>Tõstab teadlikkust kestlikust turismist ja rahvusvaheliselt tunnustatud standarditest, võrreldes riikliku programmiga on väiksem administratiivne koormus EISile</p>	<p>Kõrge</p> <p>EIS on GSTC liige, kestlikkus on juba läbiv teema turismiteenuse pakujatele suunatud arengu- ja mentorprogrammides</p>
--	--	---	--	--

PRAKTIKA: Kestlikkusest teadlikkuse tõstmise ja kestlikkuse põhimõtete rakendamise edendamise meetmed

Soomes Visit Finlandi Akadeemia	<p>Visit Finlandi Akadeemia pakub teema- ja sihtturuspetsiifilist suunatud mentoriteenust ja mentorlusprogramme, sh</p>	<p>Tasuline ja ilmselt kallis, nii et suuremale osale turismiteenuse pakujast võib jääda kättesaamatuks, kui just osalemist ei toetata</p>	<p>Keskmine</p> <p>Ei ole tasulisena kõigile kättesaadav, eriti väikestele ja maapiirkonnas tegutsevatele turismiteenuse pakujatele, nii</p>	<p>Kõrge</p> <p>EIS juba lõimib juba kestlikkust oma turismisektorile suunatud teenustesse</p>
---------------------------------	---	--	--	--

NÄITEID RIIKIDEST	TUGEVUSED	KITSASKOHAD	MÕJU	TEOSTATAVUS
	kestliku turismi ja digitaliseerimise programmid. Kohandatav vastavalt teenuse ostja hetkeolukorrale ja vajadustele		et sellele tuleks tähelepanu pöörata	
Rootsis Visit Swedeni töötoad, veebinarid	Praktilistel teemadel, näiteks koostada ettevõttele kestlikkuse strateegiat või sõnastada põhimõtteid või kuidas viia ellu kestliku turismi strateegiat. Veebinarid on tasuta ja sinna kutsutakse rääkima kestlikkuse edendamises eesrindlike piirkondade esindajaid ja eksperte, eesmärgiga jagada häid näiteid ning pakkuda praktilisi juhiseid	Võrreldes mentorlusega ei ole konkreetse turismiteenuse pakkuja kohaldatav	Keskmine Tõstab teadlikkust kestlikkusest, standarditest ja sammudest, kuidas teenusepakkuja saaks tegevust kestlikumaks muuta. Annab praktilisi juhennõore, aga ilmselt üldistatult	Kõrge Töötoad ja veebinarid on oluliselt lihtsam ja soodsam korraldada, kui individuaalset mentorlust, kasutades olemasolevaid kanaleid ja kontakte, ning kättesaadav ka kõigile väikestele ja maapiirkonna turismiteenuse pakkujatele. EIS on sarnaseid teenuseid juba pakunud
Soomes süsinikujalajälje kalkulaator ettevõtetele (loomisel ka sihtkohtadele mõeldud kalkulaator)	Võimaldab turismiteenuse pakkujal selgeks teha enda suurima süsinikujalajäljega tegevused	Ei pruugi pakkuda lahendusi, kuidas jalajälge vähendada. Keskendub ainult süsinikujalajäljele, mitte terviklikult kestlikkusele	Keskmine Ei võta arvesse teisi keskkonnamõjusid ega sotsiaalset ja majanduslikku mõõdet, ent keskendub kliimamuutuste olulisima mõjuri (süsinikuheitme) mõõtmisele-vähendamisele	Kõrge Kompetentsi, andmeid ja näiteid on saadaval, nii et peaks olema hästi teostatav
Rootsis kestliku tootearenduse programm (HPU), mille eesmärk oli stimuleerida tootearendust, kestliku turismi innovatsiooni ja edendada praktilisi lahendusi seitsmes turismisihtkohas nii era- kui	Programm oli suunatud eeskätt turismisektori väike- ja mikroettevõtetele, soodustab kestlikkuse edendamist turismiteenuse pakkujate seas, kellele võivad mõningad muud kestlikkuse edendamise	Kumbki Rootsi ekspert, kellega uuringus vestlesime, sellest programmist ei teadnud. Tootearenduse programm oli vabatahtlik ja suunatud konkreetsetele piirkondadele ehk kõigil soovijatel ei olnud	Madal Osalemine/juhiste kasutamine põhineb vabatahtlikkusel ning suuniste laiaulatuslik rakendamine võib olla vähetõenäoline. Lähenemine võiks olla erialaliitide	Madal Programmi väljatöötamine ja läbiviimine on kulukas ja ajamahukas. Eestis on juba välja arendatud kestliku turismi sammuseadja, mis sobib hästi väike- ja

NÄITEID RIIKIDEST	TUGEVUSED	KITSASKOHAD	MÕJU	TEOSTATAVUS
avaliku sektori turismiteenuse pakkujate seas	<p>meetmed ja sertifikaadid muidu kättesaamatud olla.</p> <p>Programmi põhjal on välja töötatud ka organisatsioonis kestlikkuse arendamise raamistik ja metoodika ning süstemaatiline kestlikkuse suunas liikumise juhend kasutamiseks nii erasektori kui ka avaliku sektori organisatsioonides (tasuta kättesaadavad)</p>	<p>sellest osavõtmiseks võimalust. Samuti ei sea selle põhjal välja töötatud juhised kellelegi kohustust kestlikkust arendada</p>		<p>mikroettevõtetele esmaseks analüüsiks ja seejärel esimeste sammude planeerimiseks turismitoote või -teenuse arendamisel</p>
<p>Brändilubadus:</p> <p>Rootsis Visit Swedeni brändilubadus.</p> <p>Uus-Meremaal kestlikku reisimist tähistav nn Tiaki lubadus ning turismiliidu „Turismi kestlikkuse lubadus“</p>	<p>Uus-Meremaal on Tiaki lubaduse taga seitse turismisektori riiklikku ja erialast organisatsiooni, kes üheskoos propageerivad ettevõtetele meetmega liitumist, seeläbi kestlike põhimõtete rakendamist ja kestlikkuse turundamist, kasutades selleks loodud juhiseid ja materjale.</p> <p>Turismiliidu algatatud kestlikkuse lubadus on liikmetele kohustuslik ja sellega saavad liituda ka mitteliikmed. See sisaldab kestlikkuse plaani ja 12 eesmärki (lubadust), et 2025. aastaks oma tegevus kestlikuks muuta. Igal aastal tuleb edusammudest aru anda ning oma kestlikku tegevust väljapoole kommunikeerida.</p> <p>Rootsi brändilubadus on Visit Swedeni kestlikkuse</p>	<p>Vabatahtlik, seega sõltub palju turismiteenuse pakkujate initsiatiivist ja motivatsioonist ning teadlikkusest.</p> <p>Ei pruugi ühilduda turismiteenuse pakkuja visiooniga enda brändist (turundusmaterjalid)</p>	<p>Keskmine</p> <p>Selline lubadus ei jõua paljude turismiteenuse pakkujateni, kui ei ole kohustuslik (nt erialaliidu liikmetele) ja eeldab organisatsioonisisest pühendumist kestlikkusele</p>	<p>Keskmine</p> <p>Eesmärgid peavad olema kohaldatavad erineva suurusega ettevõtetele ning kestlike põhimõtete rakendamiseks peaks keegi lubaduse täitmist kontrollima või vähemalt tunnustama</p>

NÄITEID RIIKIDEST	TUGEVUSED	KITSASKOHAD	MÕJU	TEOSTATAVUS
	edendamise algatus, mis pakub samuti ühtseid sõnumeid ja materjale, mida lubadusega liitunud piirkonnad ja sihtkohad Rootsi kui turismisihtkoha tutvustamiseks kasutavad. Muuseas korraldatakse liitunute turundusjuhtidega töötubasid, et neile selgitada, mida nad saavad ise ära teha			
Soome kestliku tarbimise ja tootmise komitee algatatud) riiklik kestliku tarbimise ja tootmise programm „Vähemast rohkem ja paremini“ („Getting More and Better from Less“), mis sisaldab meetmeid tarbimise ja tootmise vähendamiseks	Sisaldab muuhulgas ettepanekuid keskkonnasõbralike vaba aja veetmise rajatiste ja võimaluste laiendamiseks ning paremaks märgistamiseks ja turundamiseks, võimalusi auto- ja lennureiside vähendamiseks ning kestlikumate transpordivahendite kasutamise propageerimiseks (nt raudteevõrgustikku investeerimine ja subsideerimine hinnaerinevuse tekitamiseks). Soodustab riikide vahelist ning avaliku ja erasektori koostööd (nt projektid Lights On! ja „Kestlikud väravad“)	Üldine, eeldab konkreetsemaid valdkondlikke tegevusplaanide	Keskmine Soovituslik, ent laialtlevitatav: sisaldab meetmeid nii tarbijakäitumise nügimiseks kui ka erinevatele sektoritele kestlikkuse edendamiseks.	Keskmine Potentsiaalselt miski, mis võiks sisaldada riigi kestlikkuse eesmärgi ja visiooni ning konkreetseid ettepanekuid selle saavutamiseks.
Hariduses kestlikkuse põhimõtete loimimine õppekavadesse	Soome näitel on kliimamuutuste teema lisatud õppekavadesse lasteaiast ülikoolini – loob alusteadmised	Vaade tundub Soomes liiga kliima- (ja keskkonna) keskne ja ilmselt üldine	Madal Hariduse kaudu teadlikkuse tõstmise on väga pikaajaline protsess, nii et õppekavade	Keskmine Võtab aega, võiks olla riigi algatatud, aga toimib ka õppeasutuse tasandil (Tartu Ülikoolis näiteks on kestlikkus

NÄITEID RIIKIDEST	TUGEVUSED	KITSASKOHAD	MÕJU	TEOSTATAVUS
	sellest, miks on kestlikkus oluline		kaudu lähenedes ulatub mõju aastakümnete taha tulevikku	tegevustesse ja õppekavadesse loimitud, ka põhikooliirikiiklik õppekava sätestab ühe läbiva (aineülese) teemana „keskkond ja jätkusuutlik areng“)
Rootsis ökoturismi sertifikaat/märgis, nt Nature's Best	Kohalikul tasandil tuntud. Viib kokku teadlikud reisijad ja kestlikke põhimõtteid rakendavad loodus- ja kultuuriturismi teenuse pakkujad. Nii tööriist kestlikkuse süstemaatiliseks edendamiseks ettevõttes kui ka kvaliteedimärgis	Rahvusvaheliselt ei teata. Visit Sweden propageerib hoopis GSTC standardeid	Madal Kohalik standard ei pruugi turismiteenuse pakkujatele huvi pakkuda, märgiseid juurde ei soovita ning rahvusvaheliselt on kohalikes standardites raske orienteeruda	Keskmine Väljatöötamine ja sertifitseerimise protsess kulukas
Šveitsis SwitzerlandMobility veebiplatvorm ja mobiilirakendus aktiivse puhkuse kavandamiseks	Pakub ühtselt tähistatud matkaradasid kogu riigis, mis on ühistranspordiga kooskõlastatud	Eeldab nii tähistatud matkaradasid kui ka ühistranspordivõimalusi nende algus- ja lõpp-punktidest	Madal Eesti ühistransporditaristu ei võimalda eriti paindlikku ja kestlikku sihtkohtadesse / matkaradadeni ja nende vahelist liiklemist	Madal Esmalt peaks looma kestliku ühistransporditaristu
Šveitsis OK:GO algatus ja platvorm võimaldab turismisektoris tegutsejatel avaldada oma pakumiste ja teenuste füüsilise ligipääsetavuse informatsiooni liikumiskustega reisijatele	Kokkukoondatult erinevate turismiteenuse pakkujate ligipääsetavuse info, mõeldes eeskätt liikumiskustega reisijatele	Sõltub palju sellest, kui head ja täpset infot suudab teenusepakkuja anda	Keskmine Algatus võib tuua kaasa mõningase kasuliku muutuse, kui ettevõtted aktiivselt osalevad ja jagavad teavet oma teenuste ligipääsetavuse kohta	Madal Algatus võib nõuda mõningaid muudatusi või märkimisväärseid lisaressursse. Alustada tuleks sellest, et ligipääsetavus on üldse tagatud ja seejärel suurendada ettevõtete teadlikkust sellest, et infot ligipääsetavuse kohta tuleks jagada, ja seda ka soodustada

NÄITEID RIIKIDEST	TUGEVUSED	KITSASKOHAD	MÕJU	TEOSTATAVUS
Šveitsis turistile mõeldud reisijapass ühistranspordiga liiklemiseks ja muuseumide külastamiseks kogu riigis (Swiss Travel Pass)	Välisturistile mõeldud reisipass pakub piiramatut reisimise võimalust rongi, bussi ja paadiga kogu riigi piires ning sisaldab tasuta sissepääsu 500 muuseumisse	Eestis on võimalused ühistranspordiga turismisihtkohtadesse ja nende vahel (mugavalt) liigelda piiratud	Madal Ilmselt ei ole Eestis mõttekas, kuna võimalused ühistranspordiga turismisihtkohtadesse ja nende vahel (mugavalt) liigelda on piiratud	Madal Transpordivõimaluste ühendamine tervikuks eeldaks vastavat otsust ja tegevusplaani ning on aja- ja ressursimahukas. Samas on Eestis analoogne pass Tallinnas, mis sisaldab nii ühistranspordi kui ka atraktsioonide pileteid, nii et sellest kogemusest saaks õppida

PRAKTIKA: Kestlike ettevõtete tunnustamine

Šveitsis erinevad kestlikkuse auhinnad. Sloveenias „Sejalec“ tiitel elamustele, millel on kõrge turupotentsiaal ja püsiv kvaliteetne pakkumine, mis on suunatud nii sise- kui ka väliskülalistele	Šveitsi auhinnad tunnustavad ja julgustavad uuenduslikkust, majandusedu ja keskkonnamõju vähendamise ühildamist, sotsiaalselt vastutustundlikku turismi, uuenduslikkust ja praktilisi lahendusi. „Sejalec“ auhinnaga tunnustatakse Sloveenias elamusi, mis loovad võimalikult lühikese aja jooksul lisaväärtust. Kandidaate hinnatakse viies kategoorias: kestlikkus, autentsus, omanäolisus, innovatsioon ja turupotentsiaal	Tegemist on kohalike auhindadega, millel ei ole rahvusvahelist tunnustust ja millest väliskülastajad ei ole teadlikud	Madal Ei ole tõenäoliselt kättesaadav paljudele väike- ja mikroettevõtjatele, sest võib eeldada investeringuid innovatsiooni jms	Keskmine Tunnustamine ja auhinna väljaandmine on teostatav, ehkki eeldab juhiste väljatöötamist ning põhjendatud ja mõttestatud kriteeriume, mis kutsuks turismiteenuse pakkujaid osalema ja pingutama. Võiks olla suunatud ka nendele turismiteenuse pakkujatele, kelle seas kestliku turismi põhimõtete rakendamine ei ole väga levinud ja kel ei ole kestlikkuse märgiseid
--	--	---	---	--